

RUKOPISNA OSTAVŠTINA IVANA PAŠTRIČA U Vatikanskoj knjižnici (FONDO BORGIANO LATINO)

Ivan Golub

Uvod

Ne znamo točno kad se Ivan Paštrić rodio, no znamo da je kršten 15. lipnja 1636. u Splitu. U dokumentima iz vremena njegova školovanja Paštrić se naziva Poljičaninom, kasnije kao profesor i pisac naziva se Splitsčaninom. Kao osmogodišnji dječak odlazi Ivan Paštrić u Mletke k svom starijem bratu Jeronimu, koji je ondje bio predstojnik Pobožne kuće katekumena. U Mlecima je Ivan proveo četiri godine, od 1644. do 1648. Jeronim je tu dao svog mlađeg brata poučavati u hebrejskom jeziku. Budući da je dječak pokazao vidan uspjeh, poslan je (1648) u Rim u Zavod neofita da se usavrši u hebrejskom. Tu je Paštrić imao sreću s jedne strane nalaziti se u društvu rođenih Židova i s druge strane imati za profesora hebrejskog jezika čuvenog hebrejistu Julija Bartoloccia, autora znamenitog djela »Bibliotheca magna rabbinica« (Rim 1675—83), i pisca hebrejskog jezika u Vatikanskoj knjižnici. Spomenimo odmah da je Paštrić pokazao toliku spremu u hebrejskom jeziku da je kasnije, kad je njegov učitelj izdavao spomenuto djelo »Bibliotheca magna rabbinica« bio cenzor učiteljeva djela, te da je kasnije i sam postao piscem hebrejskog jezika u Vatikanskoj knjižnici, koju je službu nekoć obnašao njegov učitelj. Zavod neofita ostavlja Paštrić 1654, naučivši tu hebrejski jezik i završivši studij filozofije. Iste je godine prešao u Grčki zavod sv. Atanazija u Rimu, gdje je među rođenim Grcima učio grčki i studirao teologiju. Studije je ovjenčao 1658. doktoratom teologije. Zaređen je za svećenika. Uskoro postaje profesorom na Urbanovu zavodu za širenje vjere. Najprije predaje filozofiju, a 1669. dobiva najodličniju katedru, naime polemičko bogoslovlje, odnosno dogmatiku, na kojoj ostaje do 1700. godine kada odlazi u mirovinu. U isto je vrijeme bio djelatnik i na drugim područjima. Godine 1671. osniva s učenjacima i odličnicima Rima, kao što su Ciampini, te Ivan Marija Albani, kasniji papa Klement XI, Akademiju koncila, na kojoj su se tretirali crkveni sabori s povijesnog, teološkog i pravnog aspekta. Paštrić je, nadalje, radio na izdavanju glagoljskog brevijara, koji je izišao 1688. u Rimu u njegovoj redakciji. G. 1706. izišao je u Paštrićevoj redakciji i glagoljski misal. Godine 1706. tiska

Paštrić u Rimu svoje djelo »Patenaee Argentee Mysticae, quae utpote Divi Petri Chrisologi Foro-Corneliensis Civis, atque Ravennatis Archiepiscopi munus, Foro-Cornelii in Cathedrali Ecclesia Sancti Cassiani Martyris collitur«. Drugi Paštrićevi radovi izišli su u sklopu djela drugih autora. Paštrić se nije bavio samo biblicistikom, dogmatikom i liturgikom već je bio djelatan također i u literarnom životu Rima. Brzo iza kako je iz kruga kraljice Kristine izrasla Akademija Arkadija, Paštrić postaje akademikom (1691). Tako se uklopio u književni pokret koji je išao za tim da obnovi barokom iskvareni književni ukus. Dvije posljednje godine života Ivan Paštrić bio je predsjednik Zbora sv. Jeronima u Rimu. Umro je 20. ožujka 1708.¹

U vezi s Paštrićevom djelatnošću postavlja se pitanje da li je iza njega, koji je imao toliki raspon zanimanja, ostala kakva-takva rukopisna ostavština. Bogata ostavština je ostala iza Paštrića. I o jednom dijelu te ostavštine želim ovdje izvijestiti. O ostavštini naime, što se nalazi u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci, i to u fondu Borgija, ne pretendirajući na iscrpnost. Najprije izvješćujem o kodeksima u kojima se nalazi Paštrićeva ostavština u Vatikanskoj knjižnici. Iza ovog generalnog uvida dajem pogled u Paštrićevu ostavštinu po rodovima i skupinama u koje se dađe vrstati. Ovime bismo htjeli upozoriti znanstvenu javnost na materijale koji očekuju stručnjake raznih grana da ih ispitaju i ocijene.

Kodeksi Fonda Borgija u kojima se nalaze materijali u vezi s Ivanom Paštrićem

Kad sam u arhivu Zbora za evangelizaciju naroda (donedavno: Zbor za širenje vjere) tražio rukopisna djela što ih je Križanić bio podnio Zboru, uputio me arhivar Zbora, † Nikola Kowalski, u Vatikansku biblioteku, i to na »Fondo Borgiano«. Iz arhiva i knjižnice Zbora za širenje vjere, veli Kowalski, prenesena su rukopisna djela u Vatikansku apostolsku knjižnicu i mnoga se nalaze baš u »Fondo Borgiano«.

Stjepan Borgija, tajnik Zbora za širenje vjere (1770—1789), zatim proprefekt (1798—1800) i, kao kardinal, prefekt (1802—1804), osnovao je kod Zbora za širenje vjere muzej s rijetkim i egzotičnim rukopisnim kodeksima, pismima velikih ljudi, kao i s kurioznim predmetima. Muzej se zvao po osnivaču »Museo Borgiano«. U muzeju su se nalazili »Codici Borgiai arabi, siriaci, ebraici, greci, latini« itd. Preneseni u Vatikansku biblioteku kodeksi ovog fonda označuju se isto s npr. »Codice Borgiano Latino«, skraćeno »Borg. lat.«.

U srpnju 1961. sreo sam u »Fondo Borgiano« prvi puta ime »Iohannes Pastritius« — Ivan Paštrić, umjesto traženog »Georgius Crisanius« — Juraj Križanić. Ograničio sam se na latinske kodekse Borgijina fonda, označivane kraticom »Borg. lat.«.

Postoji posebni inventar latinskih kodeksa Borgijina fonda »Fondo Borgiano, Inventario, Codici Borgiai Latini« pod signaturom: »Sl. cons. dei mss. 340«. U ovom inventaru kodeksi su dosta općenito opisani.

Međutim, u **onomastičkoj kartoteci rukopisa** Vatikanske knjižnice zabilježene su pojedine jedinice što dolaze u kodeksima (raznih fondova

¹ GOLUB, IVAN, *Ivan Paštrić*, Prinosi za životopis Ivana Paštrića (1636—1708), Poljički zbornik I, Zagreb 1968, str. 205—230.

Vatikanske biblioteke): pisma, bilješke, predstavke, djela. Kartoteka obuhvaća imena autora i imena adresata. Pod slovom »P« dolazi Paštrić u slijedećim oblicima: »Paštrić, Pastritius, Pastrizio Iohannes«. Paštrić ima u onomastičkoj kartoteci 252 kartice. Unatoč velikom broju kartica po kojima je materijal, crpen iz raznih kodeksa, raspršen, nije tu obuhvaćena sva građa o Ivanu Paštriću. To stoga što onomastička kartoteka još nije dogotovljena, još je u oblikovanju.

S tim u vezi postavlja se pitanje da li su u onomastičkoj kartoteci iscrpeni svi kodeksi »Borgiani Latini« za koje je u inventaru Borgijina fonda naznačeno da se u njima nalazi građa u vezi s Ivanom Paštrićem. Ispitavši iz koliko je kodeksa »Borg. lat.« ušla građa u onomastičku kartoteku, došao sam do zaključka: u srpnju 1967. u onomastičkoj kartoteci zabilježena je građa koja je crpena iz slijedećih kodeksa: Borg. lat. 16, Borg. lat. 60, Borg. lat. 62, Borg. lat. 81, Borg. lat. 93—95, Borg. lat. 144, Borg. lat. 149, Borg. lat. 192, Borg. lat. 217, Borg. lat. 392, Borg. lat. 454, Borg. lat. 470—478, Borg. lat. 480—484, Borg. lat. 498—499, Borg. lat. 503, Borg. lat. 565, Borg. lat. 730—737. To je preko polovica Borgijinih latinskih kodeksa u kojima dolazi građa u vezi s Paštrićem.

Uz neke kodekse iz kojih je crpena građa o Paštriću za onomastičku kartoteku, pregledao sam od kodeksa koji nisu ni taknuti u onomastičkoj kartoteci slijedeće: Borg. lat. 491—92, Borg. lat. 493, Borg. lat. 495—497, Borg. lat. 500—502, Borg. lat. 593—594, Borg. lat. 602—606, Borg. lat. 611.

Sada da navedemo sve latinske kodekse što se nalaze u Borgijinu fondu u Vatikanskoj knjižnici, a u kojima dolazi [uz neke klauzule] građa o Ivanu Paštriću: Borg. lat. 16, Borg. lat. 60, Borg. lat. 62, Borg. lat. 81, Borg. lat. 93—95, Borg. lat. 144, Borg. lat. 149, Borg. lat. 191, Borg. lat. 192, Borg. lat. 217, Borg. lat. 392, Borg. lat. 454, Borg. lat. 470—478, Borg. lat. 480—484, Borg. lat. 493, Borg. lat. 495—503, Borg. lat. 507, Borg. lat. 565, Borg. lat. 593—594, Borg. lat. 602—606, Borg. lat. 611, Borg. lat. 703—757.

Pod klauzulom su kodeksi Borg. lat. 216, Borg. lat. 491—492. Kodeks Borg. lat. 216, koji potječe iz 15. stoljeća, ima od Paštrića samo pripisak »Ex dono D. Io. Pastritii«. Kodeksi Borg. lat. 491—492 prema inventaru sadrže »Pastrizii Miscellanea Rotale«. Možda su tu materijali u vezi sa svetojeronimskim sporom pred Svetom Rotom, čiji je protagonist bio Jeronim Paštrić; a možda se uz to nalaze u kodeksima i drugi materijali. U kodeksu Borg. lat. 494 nalazi se, kako proizlazi iz inventara: »Pastrizii Palladii Fusci. De situ Illyrici«. Da li se tu radi o Ivanu ili Jeronimu Paštriću, ne znam. Možda prije o Jeronimu, koji je vodio svetojeronimski spor o Ilirskim provincijama.

U 75 kodeksa Borgijina fonda (Borg. lat.) dolaze materijali u vezi s Ivanom Paštrićem. K tome pripominjemo još 4 kodeksa pod klauzulom u kojima možda također ima materijala u vezi s Ivanom Paštrićem.

IZ OSTAVŠTINE IVANA PAŠTRIĆA U VATIKANSKOJ KNJIŽNICI

(Fondo Borgiano Latino)

Ostavština Ivana Paštrića bogata je ne samo brojem svezaka koje sadrži nego i raznolikošću sačuvane građe. Raspon materijala ide od brižno spremljenih namira, preko obilne korespondencije do izrađenih djela.

Pokušao sam tu raznovrsnu građu svrstati u srodne skupine. Ima materijala koji su granične prirode i teško je znati kamo više gravitiraju, da li k ovoj ili k onoj skupini.

Pri svrstavanju građe vodio sam se zapisima što sam ih napravio pri istraživanjima o Paštriću, zatim mikrofilmiranim materijalima i napose onomastičkom kartotekom rukopisa Vatikanske biblioteke. Svaki od ovih oblika prilaza građi ima svoje specifičnosti, svoje prednosti i svoje slabe strane. **Vlastite bilješke** što sam ih napravio pri ispitivanju pojedinih kodeksa imaju tu prednost što su u njima istaknute važnije stvari i što su redovito i interpretirane. Slaba je, međutim, strana tih bilježaka što su ponekad odveć kratke, tako da kratkoća ide na štetu jasnoće. **Mikrofilmirani materijali** osiguravaju točnost građe, no ni oni nisu bez sjene. Pri uvezivanju građe, posebno pisama, desi se da je jedna folija istog pisma dosta udaljena od druge. Na mikrofilmu je teško — osim na temelju grafije — odrediti koje folije spadaju skupa. Prednost **onomastičke rukopisne kartoteke** jest nesumnjiva; u njoj je mnogo građe, valjda oko polovica, raščlanjeno. Postoji opravdana bojazan da službenici Vatikanske biblioteke nisu svagdje uspjeli posvema odrediti karakter pojedinog spisa, pa ni provenijenciju. Iz kartoteke se, naime, koji puta ne može razabrati radi li se o Paštrićevu radu ili o radu koji se nalazi u Paštrićevim spisima, ili se duguje nekom drugom autoru.

Svjetlo i sjena što je implicirana u spomenutim oblicima prilaza k materijalima o Paštriću, odrazit će se i u svrstavanju tih materijala u tematske skupine. Unatoč tome, ove skupine će osvijetliti rad i zanimanja Ivana Paštrića. Poblize diferenciranje, sigurnije i jasnije određivanje provenijencije i značajki Paštrićeve ostavštine jest predmet za dalje radove.

Ovime želimo pokazati raspon Paštrićevih radova i zanimanja da bismo s jedne strane dali doprinos poznavanju znamenitog Hrvata s druge strane, da bismo upozorili razne stručnjake na građu što čeka da je se ispita.

1 — Potvrde

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze **potvrde** što su mu bile izdane, tako npr.: U kodeksu Borg. lat. 60 nalaze se među ostalim i potvrde izdane u godinama 1701—1702 Ivanu Paštriću.

U kodeksu Borg. lat. 499, ff. 287—295 nalaze se potvrde što ih je Antonio de Rossi izdavao Paštriću u razdoblju od 8. studenoga 1704, do 4. listopada 1706.

Pisani Alvise daje vlastoručno potpisanu izjavu dne 18. travnja 1707: »Io infrascritto pagarò al Illustrissimo Signore Abbate Giovanni Pastricio scudi sette e baiochi cinquanta à suo piacere...« (Bog. lat. 746, f. 270). Radi se o novcu što ga je Paštrić posudio čovjeku koji se našao u potrebi.

2 — Dokumenti

Nekoliko se značajnih dokumenata o Paštriću sačuvalo u njegovoj ostavštini, što u originalu, što u prijepisu.

U izvorniku se sačuvala bula pape Klementa XI upravljena Ivanu Paštriću (Bog. lat. 392, f. 15).

U prijepisu se sačuvalo »Motu proprio« Inocenta XII, koji počinje riječima »Innocentius Episcopus Seruus seruorum Dei Dilecto filio Ioanni Pastritio...« (Na rubovima prijepisa dolaze Paštrićeve opaske (Bog. lat. 480, ff. 319—320 v.)

Također u prijepisu nalaze se u Paštrićevoj ostavštini dokumenat što ga je Klement XI uputio Paštriću. Iznad glave prijepisa bule stisnuo je Paštrić, vjerojatno kad je već prijepis bio gotov, nekoliko riječi iz kojih se razabire da je dokumenat bio poslan 8. rujna 1702 (Bog. lat. 480, ff. 324—328 v).

Sačuvani su također i razni dokumenti o Paštrićevoj mirovini, koja mu pritječe iz opatije svete Marije (abbazia di Santa Maria di Casa Nova in diocesi

di Penne). Postoje, također, razni dokumenti o nadarbinama dodijeljenim Paštriću (i benefici assegnatigli di S. Maria di Ponso, di S. Michele di Arlesega e di S. Paterniano di Camponogara, in diocesi di Padova). Dokumenti se nalaze u kodeksu: Bog. lat. 480, ff. 234—235 v; 293—295; 319—320; 324—326.

Među dokumente treba uvrstiti i slijedeći, koji u onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke biva označen kao »Instrumentum procurae«. Paštrić imenuje Pavla de Grassis sebi za zastupnika. Dokumentat nosi nadnevak: 22. rujna 1702. Autentičnost punomoći potvrđena je 23. rujna 1702. Bilježnik je Simon de Comitibus (Bog. lat. 480, ff. 327—328).

3 — Izjave

U ostavštini Ivana Paštrića ima nekoliko izjava što ih je o izvjesnim osobama dao Paštrić.

Izjava u vezi s »Piera Ceconi« od 9. svibnja 1685 nalazi se u Bog. lat. 730, u originalu.

O pitomcu Zavoda za širenje vjere, maltežaninu Franji Bencini postoje dvije Paštrićeve izjave; jedna od 24. kolovoza 1686. u izvorniku (Bog. lat. 471, f. 251), druga od 20. rujna 1691. kao izvorni koncept (Bog. lat. 471, f. 228).

Također se u izvornom konceptu sačuvala izjava glede Petra Bonea (Petrus Bone), transilvanca, pitomca Zavoda za širenje vjere, s nadnevkom od 31. kolovoza 1696. (Bog. lat. 471, ff. 225—225v).

4 — Različite pjesme posvećene Paštriću

U onomastičkoj biblioteci rukopisa Vatikanske biblioteke nalazi se slijedeća kartica: Poesie di diversi a G. Pastrizio. Bog. lat. 481, ff. 18; 61v—68; 101 107—108; 127—128; 148—149; 151—152; 178—185; 250.

Pažnje je vrijedna odulja pjesma slijedećeg naslova:

Piesan Slaulichia. Na dan od Porogenia Priposctouanoga Gna Iuanna Pastritia Dalmatina Splichianina u casnoi Vciteglinici Rasplodegna Viere u Rimu Nauciteglia Bogoslovza. Potpisan: Vicko Zmaieulich (f. 62).

5 — Prijepisi

Paštrić je sebi prepisivao pojedine ulomke iz vatikanskih kodeksa i raznih djela.

Iz kodeksa Vat. lat. 5411 Paštrić je vlastoručno prepisao tekst o mukama sv. Barbare (Bog. lat. 480, f. 302).

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi i ovaj prijepis: Triennium nobile studio-rum. Ex Hug. Grotii et aliorum dissertationibus de studiis instituendis (Bog. lat. 483, ff. 260—275; 287—289). Trebalo bi provjeriti da li je prijepis napravio sam Paštrić.

Niz Paštrićevom rukom ispisanih tekstova označen je u onomastičkoj kartoteci kao: Nötizie varie intorno a diversi; appunti e notizie varie estratte da vari autori (Bog. lat. 484, ff. 45—68; 69; 71; 73—85v; 90; 93; 94; 96—97; 155; 243—244; 258; 260; 318—319; 322; 331).

Postoji i niz bilježaka što ih je sam Paštrić izvadio iz raznih pisaca, a tiču se krivovjeraca (Bog. lat. 473, ff. 205—222v).

Izučavanje tekstova što ih je Paštrić sebi prepisao iz raznih strana pomoći će, nema sumnje, upoznavanju Paštrićeve lektire; a vjerojatno će baciti svjetla i na utjecaje kojima je Paštrić bio podvrgnut.

6 — Prijevodi

Iz Paštrićeve se ostavštine vidi da se bavio i prevodilačkim radom.

U kodeksu Bog. lat. 93 nalazi se poveći tekst (ff. 1—134v). Na f. 1 stoji slijedeći natpis: *Relatione delle Missioni de vescovi francesi in Siam et India in 4 parti, tradotta dal francesse... de G. Pastrizio...* U onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke identificiran je francuski original: FERMANEL DE FAVERY, LUC, M.E.P., *Relation des missions des évêques français aux Royaume de Siam, de la Cochichinne...*, Paris 1674. K tomu je još navedeno i upozorenje na bibliografiju: Cfr. STREI, R., *Bibliotheca Missionum*, Ed. V, pp. 630; 634.

Iz ovog podatka vidimo dvije pažnje vrijedne stvari, jednu s obzirom na Paštrića, drugu s obzirom na kartoteku. Vidimo da je Paštrić poznavao francuski. Što se tiče kartoteke, vidimo da je, barem na ovom primjeru, rađena tako da se nastojalo identificirati neke Paštrićeve tekstove s tekstovima na koje se ovi odnose, a nastojalo se ukazati i na najvažniju bibliografiju.

Sačuvao se i izvorni koncept jednog Paštrićeva prijevoda s hebrejskoga. U onomastičkoj je kartoteci označen: *Trascrizione e traduzione dell'opera scritta in ebraico »Ars lapidis Philosophorum« di Ludovico Mantulia, inserita in un mss. greco appartenente a mons. G. Ciampini, Gennaio 1695 (Borg. lat. 481, ff. 422—441).*

Iz ovog se podatka vidi s jedne strane Paštrićevo poznavanje hebrejskoga jezika, a s druge se strane nazire veza između Paštrića i čuvenog arheologa Ciampinija.

Suradnju između Paštrića i Ciampinija potvrđuje također još jedan Paštrićev prijevod. To je prijevod, u stihu i u prozi, teksta s jednog grčkog nadgrobnog spomenika što ga je Ivan Ciampini bio poslao Paštriću u svibnju 1691 (Borg. lat. 481, ff. 186—187). Iz ove se pojedinosti razabire Paštrićevo poznavanje grčkoga jezika i njegov smisao za stih.

Prijevodi, vjerojatno Paštrićevi, dolaze i u kodeksima Borg. lat. 94 i Borg. lat. 730.

Letimičan uvid u prijevode Ivana Paštrića otkriva da je Paštrić umio francuski, grčki i hebrejski. To proizlazi iz egzistencije dotičnih prijevoda. Ispitivanje naravi i karakteristika prijevoda treba pokazati koliko je Paštrić spomenute jezike svladao i koliko je bio vješt jeziku na koji je prevodio.

7 — Bibliofilija

U Paštrićevoj su ostavštini jasni tragovi o Paštrićevim bibliofilskim interesima.

U kodeksu Bog. lat. 476 postoji dokumentacija o Paštrićevu nabavljanju knjiga za vlastitu biblioteku.

U kodeksu Borg. lat. 500 nalaze se namire za novac primljen za nabavku knjiga za Paštrića. Naslovi knjiga su na hebrejskom jeziku (f. 141). Slijedi i lista hebrejskih knjiga koje su na prodaji, svega 58 knjiga (ff. 142—144). Malo dalje, na f. 167 dolazi lista s naslovom: *Libri ebraici che si mandano à R. Abram Pesato.*

Postoji i katalog Paštrićevih knjiga što ga je on svojom rukom napravio (Borg. lat. 480, ff. 55v—60). Uvid u biblioteku Ivana Paštrića, preko ovog kataloga, bit će nužan za svakoga koji želi ući u raspon Paštrićevih kulturnih zanimanja.

Paštrić je volio knjigu ne kao izložbeni predmet nego kao instrumenat kulture. On se nije trsio samo oko oblikovanja svoje biblioteke, nego se zalagao i za osnutak knjižnice u Splitu. O tome je pisao Florio Banfi.² U Paštrićevoj

² BANFI, FLORIO, *L'Istituzione della biblioteca Pastrizia di Spalato, Rapporti epistolari tra Stefano Cosmi e Giovanni Pastrizio con speciale riferimento a Matteo Baccotich*, Archivio storico per la Dalmazia 14 (1939) 263 sl.

ostavštini ima međutim, materijala o tome, a koji Banfi nije iskoristio. Banfijev uvid u osnivanje »Knjižnice Paštrić« u Splitu tek je unilateraran, preko Cosmijevih pisama Paštriću i tek preko koncepta jednog pisma Paštrića Cosmiju. Paštrićeva pisma Cosmiju, koja se možda nalaze u Splitu, čekaju da budu ispitana. Banfi se koristio gradom iz kodeksa Borg. lat. 490, Borg. lat. 499, Borg. lat. 730 i Borg. lat. 740. Međutim, građa o Paštrićevu slanju knjiga u Split dolazi i u kodeksu: Borg. lat. 484, ff. 260—269v; 274—276; 278v—279v; 282—301. Tu su Paštrićevom rukom pisana pisma, popis knjiga namijenjenih Splitu. Vremenski pak raspon ovih materijala ide od 1701 do 1706. U kodeksu pak Borg. lat. 498, ff. 21—24 riječ je o knjigama poslanim nadbiskupu splitskom Stjepanu Cosmiju za sjemenišnu biblioteku. I u kodeksu Borg. lat. 746 postoje materijali o Paštrićevu slanju knjiga u Split.³

8 — Pisma

U Paštrićevoj se ostavštini sačuvalo mnoštvo pisama što ih je Paštrić primio, i nekoliko pisama, najčešće u konceptu, što ih je Paštrić slao. U Vatikanskoj biblioteci neka su pisma skupljena u zasebne kodekse, dok su druga raspršena među ostalom gradom. Tek je jedan dio pisama ušao u onomastičku kartoteku rukopisa Vatikanske biblioteke, i od tih je opet tek dio registriran s imenom adresata.

Kodeks **Borg. lat. 498** nosi na hrptu ovaj natpis: *Lettere e Viglieti di Antonio Magliabechi, Padadopoli Ludolfo Giob Germini Lambertini e Pauntiger dal 1698 sino al 1707.* Kodeks ima 330 folija i nosi žig Zbora za širenje vjere. Pisma ovog kodeksa potječu iz vremena od 18. ožujka 1698. do 13. prosinca 1707.

Kodeks **Borg. lat. 499** nosi na hrptu ovaj natpis: *Lettere a Gio. Pastriz. di vari Personagi Illustri, o per dignita o per Dottrina ed una letera del Pautinger.* Kodeks broji 432 folije i nosi žig Zbora za širenje vjere. Tu među ostalim dolaze pisma od Ivana Krstitelja Piccolominića, Ivana Franje Morosinića. Tu dolazi Matej Bogetić (f. 406—406v), Zmajević (f. 414; 426). Tu je i autograf pisma Ivana Paštrića bratu Jeronimu Paštriću od 19. listopada 1700 (f. 296). Netko piše 1704. godine Paštriću iz Rima u Albano. Pojednost koja doprinosi poznavanju Paštrićeva boravka. Pisma ovog kodeksa protežu se vremenski od 4. ožujka 1690. do 3. siječnja 1708.

Kodeks **Borg. lat. 503** nosi na hrptu ovaj natpis: *Lettere d'Uomini Illustri Coronelli, Picques, Cardinal Noris, Cosma d'Amatunta, Bartolocci etc. a Gio. Pastrizio.* Tu su među ostalima i pisma od Jeronima Ambrozija Langenstanbla sa sjećanjima na Mletke (f. 60), L. Picquesa iz Pariza, mnoga pisma na grčkom jeziku (ff. 255 sl.) Upada u oči pismo L. Picquesa s nadnevkom 13. srpnja 1670. iz Pariza, u kojemu potpisnik donosi epitaf filozofa Descartesa (ff. 117—118). Picques govori jednom Paštriću i o Janseniju (f. 124—125). U jednom se pismu Picque potpisuje:

di Vostra Signoria Illustrissima

Humilissimo Seruitore
Luigi Picques
Dottor di Sorbona

In Sorbona a 20 gennaio (gennaro?) bascio humilmente le mani al Signoria molto illustre Giovanni Pastrizio (f. 144).

Vidi se da se Paštrić dopisivao s ljudima od znanosti i da je imao zanimanja za gibanja svoga vremena. Picques očito ne bi pisao Paštriću o Descartesu i Janseniju kad ovaj za to ne bi imao interesa.

³ GOLUB, *Ivan Paštrić*, str. 225—227.

Tu se nalazi i pismo od Ciprijana Zochowski iz Helma o slavenskim knjigama. Naslućujem da bi ovo pismo moglo doprinijeti poznavanju Paštrićeva rada na staroslavenskom brevijaru i misalu. — Za mene je osobito interesantna činjenica da postoji dokaz o pismenoj vezi između Ivana Paštrića i Roberta Papafave. Papafava je, naime, prijatelj Jeronima Paštrića. U sporu oko svetojeronimskih ustanova, u kojemu su bili živo angažirani, kao protivnici, Juraj Križanić i Jeronim Paštrić, napisao je Papafava za Paštrićevu stranu knjigu »De situ Carniolae, Carinthiae, Stiriae atque Epeiri, et regionum Illyrico finitimarum disquisitio Roberti Papafavae, Patauini, patritii veneti, abbatis commendatarii, Romae, Apud haeredem Io. Petri Colinij MDCLV«. Rukopis djela čuva se u arhivu Hrvatskoga zavoda sv. Jeronima u Rimu. Nameće se pitanje, nije li i mladi Paštrić, Ivan naime, imao kakvog posrednog udjela u sporu između brata si Jeronima i Jurja Križanića oko Kranjaca. Među pismima ovog kodeksa nalazi se jedno iz Perasta od 16. XI 1683 (f. 240—240v). Cosma Mauritio(?), koji se potpisuje kao: Arcivescovo di Citi e d'Amatunta, piše Paštriću 10. listopada 1680. iz Ankone (f. 245v). U pismu spominje Diod. Bosdariusa. — Postoji i pismo od Šimuna Cavagninija iz Splita od 6. rujna 1686 (f. 309). — Pisma ovog kodeksa idu od godine 1661. do 1701.

Spomenuo sam da su neka pisma po autorima, odnosno po adresatima, ušla u onomastičku kartoteku rukopisa Vatikanske biblioteke. Vrijedi ih zabilježiti.

Sačuvao se koncept pisma što ga je Paštrić uputio Ivanu Mariji Lancisi (Bog. lat. 95, ff. 32—33).

U kodeksu Bog. lat. 95, f. 133 nalazi se ulomak Paštrićeva pisma Ludoviku Davidu, slikaru.

Sačuvalo se pismo Hanibalu Albaniju, kasnijem kardinalu, u kojemu je riječ o knjizi Ivana Lannoya (Borg. lat. 483, ff. 331—332).

Izorno Paštrićevo pismo od 9. srpnja 1677. upravljeno Ivanu Franji Albaniju svjedoči o Paštrićevoj vezi s budućim papom Klementom XI (Borg. lat. 739, ff. 23—24v).

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze Paštrićeva pisma slijedećim osobama: Ivanu Krstitelju (Battista?) Anguissola, u izvorniku, s nadnevkom: Da Propaganda, 26. ottobre 1668 (Borg. lat. 473, f. 260v).

U izvorniku se sačuvalo pismo grofu Aleksandru Anguissola, s nadnevkom: Da Roma, 20 Luglio 1697 (Borg. lat. 739, f. 144).

U izvornom konceptu postoji pismo Paštrića Marku Antoniju Boldetti s nadnevkom: Albano, 9 Maggio 1701 (Borg. lat. 746, f. 256v).

U izvorniku postoji pismo Paštrića prioru samostana sv. Katarine na gori Sinaju, P. Benjaminu Chionisu, s nadnevkom: Roma, 3. Maggio 1687. (Bog. lat. 498, ff. 19—20v).

Paštrićevo pismo od 22. lipnja 1694, u originalu, upravljeno Ivanu Ciampini, svjedoči o Paštrićevoj vezi s čuvenim arheologom (Borg. lat. 503, ff. 321; 324v).

U izvorniku se sačuvalo Paštrićevo pismo namijenjeno opatu Fabriciju Guidi di Bagno, od 15. listopada 1678. U kodeksu stoji ime »de Bagni«, u onomastičkoj je, međutim, kartoteci ispravljeno u »di Bagno«, s upozorenjem da se radi o ispravku.

Postoji u izvorniku pismo Vilimu Lesleyu s nadnevkom: Roma, 23. Giugno 1674. (Borg. lat. 735, ff. 82; 83v).

O vezi Paštrića s opatom Fabijem Mancini, svjedoči pismo što ga je Paštrić uputio opatu iz Propagande 11. studenoga 1694. (Borg. lat. 482, f. 503v).

Sačuvao se koncept Paštrićeva pisma Sabinu Mariano (Sabino Mariano) s nadnevkom: Roma 13. Maggio 1702. (Borg. lat. 483, f. 290).

U izvorniku se nalazi Paštrićevo pismo Jeronimu Meloniju od 16. siječnja 1699. (Borg. lat. 731, f. 18).

Također u izvorniku postoji pismo što ga je 2. veljače 1683, Paštrić namijenio Ignacu Desideriju von Peutingen (Borg. lat. 746).

Bez nadnevka i tek fragmentarno sačuvalo se Paštrićevo pismo Kard. Savelliju, u kojemu Paštrić moli da bude nadsvećenikom Kaptola sv. Jeronima u Rimu (Borg. lat. 480, f. 309v).

Izvorni koncept Paštrićeva pisma Pavlu Simeoniju, bez nadnevka, nalazi se u kodeksu Borg. lat. 746, ff. 236—241.

Veliki bibliofil Kardinal Jeronim Casanate počastio je Paštrića pismom 27. srpnja 1697. (Borg. lat. 482, f. 430).

Bernino P. F. iz Svetog Oficija piše 30. listopada Paštriću. Pismo se sačuvalo u izvorniku (Borg. lat. 483, ff. 533—534).

Bez nadnevka je pismo što ga je Antun Marija Agosti uputio Paštriću (Borg. lat. 95, f. 60).

U izvorniku se sačuvalo pismo što je ovako registrirano u onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke: Acsamitek Kronenfeld, Zacharias Domenik, stampatore a Propaganda Fide... Lettera breve a Giovanni Pastrizio. 14. Maggio 1669. (Borg. lat. 483, f. 119).

Također u izvorniku sačuvala su se dva pisma Teodora de Cocka Paštriću, jedno s nadnevkom Leyda 18. siječnja, drugo s nadnevkom od 29. ožujka 1697. (Borg. lat. 454, ff. 405—408).

U izvorniku su sačuvana dva pisma Franje Griesendija iz siječnja 1678. (Borg. lat. 480, ff. 170—171v; 175—176).

Također se sačuvalo u izvorniku pismo što ga je 16. kolovoza 1701. Paštriću uputio Julije Imperiali (Borg. lat. 60, f. 42).

Naveo sam pismo što ga je Paštrić uputio Ivanu Mariji Lancisiju. Ovdje upozoravam na pismo, bez nadnevnika, što ga je Lancisi upravo Paštriću (Borg. lat. 95, ff. 35—36v).

U kodeksu Borg. lat. 192, ff. 311—349; 370—384 nalazi se 27 pisama što ih je Loria Pavao od 17. siječnja 1698 do 1. svibnja 1699. iz Mantove upućivao Paštriću u vezi s djelom »Paragone della Fedes«.

Sačuvala su se pisma što ih je Ignac Deziderije von Peutingen (prezime mu ne dolazi uvijek jednako napisano) slao Paštriću od 21. veljače 1696. do 26. prosinca 1702. (Borg. lat. 736, ff. 1—205).

Sačuvalo se pismo Tome Studendoli upravljeno 12. prosinca 1695. Ivanu Paštriću (Borg. lat. 192, ff. 471—474).

O vezi Paštrića s akademikom »degli Arcadi« Ivanom Krstiteljem Zappijem svjedoči pismo što ga je Zappi upravo Paštriću (Borg. lat. 480, f. 233). Pismo nema nadnevka.

Među pismima što se nalaze u Paštrićevoj ostavštini ima ih nekoliko na kojima nije označen adresat, a potekla su iz Paštrićeva pera. Tek nakon podrobnog studija Paštrićeve korespondencije moći će se, vjerujem, nazreti kome je Paštrić ta pisma bio namijenio. Evo nekoliko takvih pisama: ulomak pisma napisan Paštrićevom rukom (Borg. lat. 731, f. 61). Također ulomak pisma upravljenog neizvjesnom naslovniku dolazi u kodeksima Borg. lat. 476, ff. 9v; 12 te u Borg. lat. 192, f. 305. U kodeksu Borg. lat. 746, ff. 135v; 188v, dolaze dva Paštrićeva pisma u konceptu, kojima također nije poznat adresat.

U onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke zabilježena su neka pisma što ih je Paštrić upravo neizvjesnim naslovnicima; pri tome je kratko naveden sadržaj pisma. To bez sumnje može jednom poslužiti za identifikaciju adresata. Evo takvih pisama:

Koncept Paštrićeva pisma od 11. svibnja 1705. u kojem se radi o slikaru Ljudevitu Davidu. Službenik Vatikanske biblioteke koji je slagao onomastički katalog o Paštriću, predmišlja da je Paštrić ovo pismo namijenio mons. Leoneu (Borg. lat. 95, ff. 136—139).

U konceptu se sačuvalo pismo s nadnevkom: Propaganda, 15. Maggio 1705, u kojem se radi o Ivanu Dominiku Martiniju (Borg. lat. 95, f. 134v).

Za poznavanje Paštrićeva tijeka života značajno je pismo što ga je Paštrić namijenio neizvjesnom adresatu. U pismu se radi o mirovini od 200 škuda koja

je dodijeljena Paštriću na opatiju sv. Marije (di S. Maria di Casa Nova in diocesi di Penne). Pismo nema nadnevka (Borg. lat. 480, f. 203).

U konceptu se sačuvalo Paštrićevo pismo iz Rima od 24. siječnja 1696. upravljeno neizvjesnom naslovniku (Borg. lat. 746, f. 244). Pismo se tiče nekog natječaja za katedru hebrejskoga jezika na rimskom sveučilištu »Sapienza«.

Postoji niz Paštrićevih pisama, u izvorniku ili u konceptu, kojima su adresati poznati; u onomastičkoj su, međutim, kartoteci Vatikanske biblioteke ta pisma označena tek s »Lettere a diversi«. Složena su u skupine i vremenski označena. Zabilježen je, naime, njihov raspon, donja i gornja vremenska granica.

U kodeksu Borg. lat. 94, ff. 13—440v nalazi se 166 Paštrićevih pisama koja se protežu od 12. veljače 1661. do 8. prosinca 1706.

U kodeksu Borg. lat. 734, ff. 23—23v; 40; 41v; 70—75v nalazi se 5 Paštrićevih pisama s rasponom od 31. listopada 1668. do 2. kolovoza 1675. Pisma su u originalu.

Sačuvana su u originalu 3 Paštrićeva pisma, jedno od 12. rujna, drugo od 19. rujna 1699, a jedno od 29. studenoga 1701. (Borg. lat. 481, ff. 38—40v; 227—230v).

Osam Paštrićevih pisama s rasponom od 12. listopada 1700. do 15. rujna 1705. nalazi se u kodeksu Borg. lat. 499, ff. 79; 296—298; 305; 314; 327; 396. O nekim pismima toga kodeksa već smo govorili kad je bila riječ o samom ovom kodeksu.

U kodeksu Borg. lat. 94 postoji u konceptu nekoliko pisama.

Ima niz pisama što su bila upravljena Ivanu Paštriću. U onomastičkoj kartoteci Vatikanske biblioteke označena su sa »Lettere di diversi a Giovanni Pastrizio«.

Tako u kodeksu Borg. lat. 94 dolaze u originalu razna pisma adresirana na Paštrića u vremenskom razmaku od 8. lipnja 1686. do 9. svibnja 1705. Svega 11 pisama (ff. 126; 163—165; 167; 307; 387; 418; 429; 431; 433; 435).

Sedamdeset i pet izvornih pisama, u razmaku od 22. ožujka 1690. do 6. prosinca 1707, nalazi se u kodeksu Borg. lat. 737, ff. 1—189v.

Dva originalna pisma upravljena Paštriću jedno 8. drugo 15. rujna 1699, nalazi se u kodeksu Borg. lat. 481, ff. 41—42v.

Dvadeset izvornih pisama poslanih Paštriću u razdoblju od 4. kolovoza 1701. do 29. rujna 1706, sačuvalo se u kodeksu Borg. lat. 740, ff. 1—157v.

Sto i pet izvornih pisama što su bila poslana Paštriću u razdoblju od 3. srpnja 1660. do 28. prosinca 1696. nalazi se u kodeksu Borg. lat. 735, ff. 1—189v.

U kodeksu pak Borg. lat. 734, ff. 1—125v nalazi se 64 izvorna pisma upućena Paštriću između siječnja 1658. i svibnja 1697.

U kodeksu pak Borg. lat. 733, ff. 1—54v sačuvano je 28 originalnih pisama, upravljenih Paštriću u razdoblju od 14. kolovoza 1649. do 15. prosinca 1696.

Treba još spomenuti tri pisma upravljena Paštriću; jedno od 17. kolovoza 1658, drugo od 2. prosinca 1682. i treće od 9. rujna 1683. (Borg. lat. 484, ff. 92; 98—99; 280—281).

U kodeksu Borg. lat. 732 nalaze se tri Paštriću upravljena pisma: jedno od 4. svibnja 1686, drugo od 10. travnja 1689, i treće od 26. studenoga 1691. (ff. 89; 93; 95—96v).

Sto dvadeset i devet pisama upravljenih Paštriću između 1666. i 1707. nalaze se u kodeksu Borg. lat. 731, ff. 1—257.

U kodeksu Borg. lat. 730 nalazi se 16 pisama koja su bila upravljena Paštriću od 24. veljače 1674. do 26. prosinca 1701. (ff. 32; 33; 54; 86; 88; 96; 136; 204; 205; 220v; 258; 351; 363; 409; 411; 416).

Osamdeset i pet pisama upućenih Paštriću od 26. kolovoza 1665. do 18. rujna 1697. nalazi se u kodeksu Borg. lat. 739, ff. 1—153.

Osamdeset i šest pisama upravljenih Paštriću u razdoblju od 12. svibnja 1667. do 13. rujna 1697. nalazi se u kodeksu Borg. lat. 738, ff. 1—169v.

Sačuvala su se i dva vrijedna registra pisama. U jednom su registrirana pisma što ih je Paštrić primio 1703. godine (a koja su mu u svibnju te godine bila poslana). Registar je napravio sam Paštrić (Borg. lat. 740, ff. 67—68v).

Drugi pak registar sadrži popis pisama što ih je Paštrić odaslao u razdoblju od 19. lipnja 1688. do 26. kolovoza 1690 (Borg. lat. 94, 350—357v).

Iz ove razgranate korespondencije vidi se da je Paštrić bio ukorijenjen u svome vremenu i sažvljen sa suvremenicima. Istraživanje ove bogate korespondencije omogućit će bolje poznavanje Paštrićevih veza sa suvremenicima. Možda će adrese na pismima što su Paštriću bila u razno doba pošiljana, predstavljati trag koji će dovesti do upoznavanja Paštrićeva boravišta u pojedinom razdoblju. Istraživaču Paštrićeva životnog tijeka bit će, bez sumnje, od koristi to što smo naveli pisma u skupinama s donjom i gornjom vremenskom granicom.

9 — Filozofija

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze bilješke koje otkrivaju Paštrićeva filozofska zanimanja. Kako se iz njihovih naslova vidi, radi se o strukturi znanosti.

»Arbor scientiarum omnium« nalazi se u kodeksu Borg. lat. 483, ff. 282v—283.

U kodeksu Borg. lat. 483, nalaze se dva primjerka teksta koji nosi naslov »Della scienza universale«, te pismo Mons. Kuenburgu, rođaku nadbiskupa u Salzburgu, o univerzalnoj znanosti (ff. 242—251; 253—258).

U istom kodeksu nalazi se i tabela »Ordo scientiarum in decem digitis« u dva primjerka (ff. 290v—300; 420).

Trebat će utvrditi radi li se o prijepisima ili o samostalnim Paštrićevim doumljivanjima.

10 — Matematika, kronologija, medicina, kultura bilja

U kodeksu Borg. lat. 95, nalaze se u Paštrićevoj ostavštini bilješke koje se tiču matematike, medicine i kronologije (ff. 1—187). U istom se kodeksu sačuvalo pismo Antuna Marije Agostija, upravljeno Ivanu Paštriću, u kojemu se radi o kulturi lana (f. 60).

Paštrićev interes za kronologiju razumljiv je već stoga što se on bavio pitanjima istočne crkve, a ta su u ono vrijeme implicirala pitanje kalendara. U već spomenutom kodeksu Borg. lat. 95, sačuvane su bilješke iz 1699. o kalendaru Armena. U kodeksu pak Borg. lat. 481, dolazi tekst »Del Calendario Romano col periodo Norisiano di 1932 anni« (ff. 414—421). O periodu kard. Norisa, s kojim je Paštrić bio u dodiru, radi se i u spisu »Del Calendario Romano col Periodo Norisiano« (Borg. lat. 95, ff. 179—182v).

11 — Politika

Uz kodeks Borg. lat. 498, uz folije 52, 71—72, 294 u kojima se radi o Moskovijski, zapisao sam (4. II 1964): »Sve vrvi od političkih relacija.« Više se ne sjećam kakve su prirode ti politički izvještaji, no jasno je da oni postoje. Sačuvala su se brojna pisma što ih je Ignacije Deziderije von Peutingen slao Paštriću od 1696, do 1702, a koja se tiču političkih zbivanja, tako npr. rata za prestolonasljeđe u Španjolskoj. U Paštrićevoj se ostavštini nalazi i tekst posvete Ljudevitu XIV, te kard. d'Estrees i Marku Vinku Coronelliju na sirijskom i arapskom jeziku. Paštrić je napisao nekoliko primjeraka prijevoda te posvete (Bog. lat. 482, ff. 497—500). Zanimljivo bi bilo utvrditi kako se Paštrić odnosio prema Ljudevitu XIV i francuskim simpatizerima u Rimu, koji su zadavali pojedinim papama teških briga. — U Paštrićevoj se ostavštini nadalje nalazi kratak, izrazito politički tekst o ligi Leopolda I, Ivana kralja poljskoga i Mletaka iza pobjede nad Turcima 1683. (Bog. lat. 480, ff. 231—231v).

12 — Pravo

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze materijali koji pokazuju da je i ovo područje zanimalo Paštrića. Odmah valja upozoriti da se ne radi, u većini barem ne, o teoretskim pravnim tekstovima, već o nekoj vrsti pravne kazuistike.

U kodeksu Borg. lat. 481 sačuvala se kratka rasprava o izopćenju (ff. 266—272). Pravne je prirode također djelce »Capitula quae in punctis recitandis assignantur« (Borg. lat. 484, ff. 1—37v). Bilješke o koadjutorima biskupa, što dolaze u kodeksu Borg. lat. 480, napisao je Paštrić svojom rukom (ff. 45—45v).

Pravni predmet predstavljaju »Osservazioni sulla carta, in cui si notano le Bolle o Lettere Pontificie sull' esenzione della chiesa di Ferrara secondo il libro de Privilegi nell'Archivio del Capitolo« (Borg. lat. 483, f. 442).

U dva se koncepta sačuvalo tekst pravne prirode s ovim naslovom:

Quaeritur an tollerari possit ob gravem causam, quod Archiepiscopus Philadelphiae (Meletius Tipaldus) Venetiis degens pro Graecis, qui sunt ibi, mentionem Patriarchae Constantinopolitani in sacro faciat (Borg. lat. 480, ff. 3—4v; 77—79). Možda bi se iz uvida u ovaj »slučaj« moglo nazreti koliko je Paštrić bio, da se izrazim suvremenim rječnikom, »ekumenski« otvoren.

U kodeksu Borg. lat. 480 nalazi se tekst pravno-liturgijske naravi: Alle monache da Sacri Canonì è proibito toccar il calice ed altre cose Sacre. Si trouano quei sacri Canonì nel decreto di Gratiano...« (ff. 227—228).

13 — Poezija

O Paštrićevim zanimanjima za poeziju svjedoče pjesme što se nalaze u njegovoj ostavštini. U kodeksu Borg. lat. 481 nalazi se niz pjesama (ff. 3—6; 19—29; 47—60; 142v—147; 189; 195—201; 203v 227—230v; 239—242).

Sačuvalo se autograf Paštrićevih stihova koji su uglazbljeni (Borg. lat. 484, f. 123—129). Iznad kompozicije stoji »Parole del Signore Abbate Pastritij«, »Bal Sartorij 1703«. Riječi kojima pjesma počinje jesu:

Or quando stride per l'Europa tutt' lo stral' del Cieco Marte da queste spiagge ogni dolor' si parte.

U istom kodeksu Borg. lat. 484 dolazi tekst u kojem Paštrić govori o poeziji i donosi rodoljubne stihove (ff. 264—265).

Sačuvali su se Paštrićevi stihovi adresirani na Stjepana Gradića (Borg. lat. 481, f. f147)⁴.

Paštrić je prevodio s grčkog u stihu. Jedan grčki epitaf preveo je Paštrić u stihu i u prozi (Borg. lat. 481, ff. 186—187).

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi prijevod i komentar grčkog stiha (Borg. lat. 481, ff. 195—196; 199—201; 203v). U istom se kodeksu nalazi tumačenje uz neke stihove Ilijade (f. 194).

14 — Epigrami i epitafi

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi epigram sa slijedećim naslovom: Excelso Reipublicae Venetae apud Summum Pontificem oratori Iohanni Francisco Mauroceno, de nuper nato nepote epigramma (Borg. lat. 499, f. 82v).

U kodeksu Borg. lat. 481 nalazi se epitaf Petru de Marca, izabranom pariškom nadbiskupu, u dvije varijante. Prva počinje sa »Ici gist monsieur de Marca...«, druga s »Ici gist un Prelat...« (f. 253).

⁴ Ulomak pjesme »Da i più profondi abissi«, što ju je Paštrić ispjevao na talijanskom i koja je uglazbljena, objavio sam u prijevodu Andrije Zmajevića na hrvatski (GOLUB, *Ivan Paštrić*, str. 229—230).

15 — Govori i propovijedi

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi govor koji počinje svečanim riječima »Aspectus hic vester, auditores amplissimi...« (Borg. lat. 484, ff. 133—137). — Postoji tabela propovijedi isusovca Ivana Pavla Oliva (Borg. lat. 483, f. 181). — U kodeksu Borg. lat. 747 nalazi se folija koja sadrži: »Parole dette da S. Gaetano e fra Benigno chierico agostiniano scalzo nel convento di Gesù Maria in Roma alli 3 maggio hora 19, 1687« (f. 229).

16 — Filologija

Govoriti o Paštrićevim filološkim zanimanjima dosta je složeno. Filološki elementi dolaze i u Paštrićevim bogoslovnim spisima i u njegovim razmišljanjima o orijentalnim jezicima, kao i u njegovu izučavanju staroslavenskog jezika. Ne želim pod ovaj naslov sve to sabrati. Ovdje ću upozoriti na neke tekstove koji se pokazuju filološki osobito zanimljivima. To je u prvom redu tekst što je u onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke označen »Lessico latino-illirico«. Taj »leksikon« ima četiri stupca. Prvi stupac nosi naslov »Latine«, drugi »Slauonico-Ruthen. char. Cyr.«, treći »Slauon. char. Hieronym« i četvrti »Dalmatice«. Zastupljeno je, ne do kraja, slovo »A« u latinskom stupcu, npr. ab, abeo... (Borg. lat. 484, ff. 141—144). Možda uvid u ovaj »leksikon« može pomoći razumijevanju Paštrićeva staroslavenskog jezika, koji se pojavio u njegovu 1688. godine tiskanom brevijaru.

Od interesa bi mogle biti transkripcije raznih orijentalnih i slavenskih alfabeta što dolaze u kodeksu Borg. lat. 482.

17 — Liturgika

Značajno je da liturgika ne leži na periferiji Paštrićevih zanimanja. To je tim zanimljivije što se tek u novije vrijeme dogmatičari bave i liturgijskim pitanjima. Pri izučavanju Paštrića kao dogmatičara trebat će uzeti u ispitivanje i to koliko je liturgijska misao prisutna u njegovoj dogmatici.

Također će biti potrebno utvrditi podrijetlo Paštrićevih zanimanja za liturgiku. Vjerujem da su tu imala udjela Paštrićeva nastojanja oko izdavanja staroslavenskih liturgijskih knjiga, kao i kontroverzistika, koju je predavao.

Paštrićeva se liturgijska zanimanja tiču liturgijskih knjiga, rimskoga misala i brevijara. U kodeksu Borg. lat. 480 nalaze se na nekoliko folija ispisana imena svetaca. Naslov teksta jest: Nomina Sanctorum, quorum missa vel commemoratio habetur in Missali antiquo m. s. Ecclesiae forte in Gallia Cod. Vat. 6030 (ff. 16—24v). U ispiscima ne dolaze samo imena svetih nego i zajedničke svetačke mise (»commune sanctorum«) i posebne mise npr. »Missa ad honorem Sanctae crucis« (f. 18v). Onomastička kartoteka rukopisa Vatikanske biblioteke upozorava da kodeks koji je Paštrić imao u ruci nosi danas signaturu: Vatic. 6080, i da je o njemu riječ u djelu: EHRENSBERGER, HVGO, Libri liturgici Bibliothecae Apostolicae Vaticanae manu scripti, Friburgi Brisgoviae, MDCCCXCVII, str. 437—438. Ehrensberger primjećuje da na rubovima rukopisnog misala ima mnogo dodataka drugim rukama pripisanih (str. 438). Nije isključeno da se među pripiscima nalazi i trag Paštrićeve ruke. Teško je reći u koju je svrhu Paštrić pozicao za rukopisnim misalom. Nije ipak nevjerovatno da je to činio prilikom priređivanja staroslavenskoga misala.

U kodeksu 477 nalaze se liturgijske molitve slijedećim svecima: Andriji Corsini, Feliks de Valois, Rajmundu de Pennafort, Piju V, Antunu, biskupu i priznavaocu, Margariti, škotskoj kraljici, Ubaldu, Mariji Magdaleni, Mariji de Mercede, Franju Borgiji, Ivanu de Matta, Eduardu kralju i priznavaocu (ff. 174—175v). Nije isključeno da su to molitve onim svecima koji su ušli u rimski misal u vremenu iza kako je 1631, izišao glagoljski misal u redakciji Rafaela

Levakovića, a koje je Paštrić uklopio u svoje izdanje glagoljskog misala od 1706; Paštrić, naime, 1706, nije učinio drugo nego preštampano Levakovićev misal dodavši mu nove mise.

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze također čitanja što dolaze u časoslovu. Tako dolaze čitanja blagdana sv. Herme i sv. Hilarija (Borg. lat. 480. ff. 104—107v), te čitanja I—IV o Verdijani (Verdiana) Djevici (Borg. lat. 480, ff. 30—31). Sve su ovo Paštrićevi autografi.

Mislim da u ovom kontekstu posve pristaje spomenuti da je Paštrić bio nekako angažiran oko kanonizacije nekih svetaca. U njegovoj se ostavštini nalaze četiri njegova izvorna pisma s različitim bilješkama u vezi s kanonizacijom nadbiskupa J. de Ribera (Borg. lat. 483, ff. 454—536, passim). Pisma se protežu od 1695 do 1698. Ima i jedno pismo što ga je P. F. Bernino, asesor Zbora sv. službe uputio 30. listopada 1696. Paštriću u vezi s kanonizacijom spomenutog Juana de Ribera, nadbiskupa Valence (Bog. lat. 483, ff. 533—534). Bit će vrijedno istražiti u kojemu je svojstvu Paštrić bio angažiran oko kanonizacije spomenutog nadbiskupa. Značajna je uopće pojava da Paštriću Vrhovni zbor sv. službe, kojemu je sam papa prefekt, povjerava razna pitanja. To znači da je Paštrić morao uživati ugled stručnjaka i razborita čovjeka.

Možda neće biti neumjesno u ovom kontekstu navesti »Collatio Codicum Lat. Vat. 4735³, 4737 et 5627, 4739« koji sadrže Ceremoniale Romanae Curiae (Borg. lat. 480, ff. 109v—127). Kako iz prije spomenutog rukopisnog misala, tako se iz upravo navedenih vatikanskih kodeksa vidi da je Paštrić u nekim svojim radovima pribjegavao rukopisnim izvorima.

18. Tragovi o Paštrićevu radu na glagoljskom časoslovu i misalu

Godine 1688. izdao je Zbor za širenje vjere glagoljski brevijar u redakciji Ivana Paštrića, a 1706. tiskao je, također u Paštrićevoj redakciji, glagoljski misal. U vezi s tim Paštrićevim radom nalaze se neki tragovi u Vatikanskoj knjižnici u »Fondo Borgiano (latino).« Tu sigurno spada zbirka što je u onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske knjižnice označena »Raccolta di documenti vari riguardanti la stampa del Messale e del Breviario illirico; Atti della S. Congregazione di Propaganda Fide, Decreti, Lettere; anni 1638—1646« (Borg. lat. 483, f. 22—27).

Najznačajniji je međutim dokumenat:

De Missalis, Beruiarij Illyrici Romani et similium diuinorum officiorum origine, caractere, continuatione, scriptione, impressione, usu et locis, ac modo intelligendi scripta, et impressa, officiaque noua uertendi. Opus in gratiam, decus, utilitatem tum Nationis Illyricae in Dalmatia tum praecipue Cleri Glagolitarum concinnatum à Joanne Pastritio Dalmata Spalatensi, Philosophiae ac Sacrae Theologiae Doctore, et in Collegio de Propaganda Fide Sacrae Theologiae Polemicae seu Dogmaticae Lectore. Inchoatum ab anno 1688 circa finem. Absolutum (Bog. lat. 493, f. 13—29). U ovom elaboratu, upravljenom biskupima i glagoljaškom kleru Dalmacije, govori Paštrić o svome radu na tiskanju glagoljskog brevijara i isповijeda, da tako reknemo, svoje stanovište prema glagoljici uopće, izvješćuje o mjestima gdje se glagolja, o dosadanjim izdanjima bogoslužnih glagoljskih knjiga.⁵

Spomena je vrijedno pismo Ciprijana Zochowski upućeno Paštriću iz Chelma 22. kolovoza 1691. Zochowski »archiepiscopus totius Russiae« obavještava Paštrića kako mu je pokušao poslati njihov slavenski leksikon, te obećava poslati mu njihov slavenski misal (Borg. lat. 503, f. 333).

⁵ Iz ovog su elaborata crpili, i to pretežno iz onog dijela gdje se navode mjesta u kojima se obavlja bogoslužje na glagoljici. JAGIĆ, V., *Glagoljica* II, sv. 38, str. 59—62; zatim JELIĆ, L., *Fontes historici liturgiae glagolito-romanae saeculi XVII*, Krk 1906, str. 61—62, 70—75.

19 — Duhovni spisi

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi više duhovnih spisa. U onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke zabilježeni su kao izvorni Paštrićevi fragmenti: »Scritti vari: Della carità verso il prossimo. Della conversazione. Dell'apparechio alla morte. Per esser grande. Della sodezza. Sulla distinzione dell'huomo dal putto. Dell'umiltà. Della modestia. Della pazienza. Dell'amicizia distinta da carità. Della diligenza. Appunti vari, ann. 1671—1687« (Borg. lat. 475, ff. 1—116 passim).

Tu valja još spomenuti duhovne, Paštrićevom rukom pisane bilješke iz godina 1669—1687. (Borg. lat. 476, ff. 1—11; 13—46), te iz godina 1679—1695. (Borg. lat. 477, ff. 76—93; 158; 176—194; 215—223; 229—240).

Ovi spisi zavređuju da budu ispitani iz dva razloga. Oni obećavaju pouku koja bi i danas mogla biti prihvatljiva, jer je Paštrićev način pisanja obilježen ljudskošću koja je nedefemerna. Nadalje, ti bi spisi mogli biti zanimljivi za stručnjaka u duhovnom bogoslovlju. Paštrić je, naime, bio u vezi s duhovnim piscem Franjom Malavalom, koji je stajao na pozicijama koje su bile dovedene u sumnju od crkvenih krugova. Paštrić je osim toga bio zainteresiran za janzenističko gibanje. Valjalo bi vidjeti kakvog je traga ono ostavilo u njegovim duhovnim spisima.

20 — Dogmatika

Profesor polemičke teologije, a to je bio Paštrić, bio je zapravo profesor dogmatskog bogoslovlja. To se uostalom vidi iz naslova Paštrićeva izvještaja o staroslavenskim bogoslužnim knjigama. Tu se veli da je izvještaj sastavljen »a Joanne Pastritio Spalatensi, philosophiae ac Sacrae Theologiae doctore et in Collegio de Propaganda **Fide Sacrae theologiae polemicae seu dogmaticae** lectore...« (Borg. lat. 493, f. 13).

U Paštrićevoj su ostavštini sačuvani njegovi različiti dogmatski traktati. Kao dogmatičar, posebno sam se bavio onim kodeksima u kojima dolaze dogmatski traktati.

Kodeks Borg. lat. 495, uvezan je u kožu, dimenzije su mu 14×20, broj stranica 998, naslov: **Tractatus de Romano et Summo Pontifice**. Ovaj je predmet iza II vatikanskoga sabora osobito aktuelan. Valjalo bi u tom svjetlu ispitati Paštrićev traktat o Papi.

Kodeks Borg. lat. 496, uvezan u kožu, dimenzije 14×20, stranica 527 + nenumeriran dodatak, + 6 stranica indeksa: »**Index Disputationum, Punctorumque, et Conclusionum**«. Inače naslov kodeksa jest: **Tractatus de Sacra Scriptura necnon de Traditionibus**«. Kodeks sam imao u ruci upravo u vrijeme kada se par metara dalje u koncilskoj auli mnogo raspravljalo o problemu odnosa između Sv. pisma i usmene predaje. Pod tim sam dojmom uz ovaj kodeks zapisao (23. rujna 1963): Aktuelno u naše dane. Vrijedilo bi ovo djelo izučiti i porediti sa suvremenim strujanjima o tradiciji.

Kodeks Borg. lat. 497, koji ima 410 stranica + nenumerirani sadržaj, ispisani »recto« i »verso« nosi naslov: »**Tractatus de Ecclesia et de Angelis**«. Traktat »De Ecclesia« proteže se do tristote stranice, a traktat »De Angelis« od 301 do 404. Na naslovnoj stranici rukopisa nalaze se Paštrićeve titule. I ovaj je traktat danas zanimljiv. Nema sumnje da ekleziologija danas leži u središtu teoloških zanimanja. Danas se u prošlosti traže teolozi koji su na neki način anticipirali današnja teološka shvaćanja o crkvi.

Kodeks Borg. lat. 602, uvezan u kožu, dimenzija 13×20, nosi na hrptu natpis: »**I-De Deo et angelis**«. Naslovne stranice nema, samo tekst: »Ordo Tractatum Theol. Polem. aditus a me Io. Pastritio Lectore«. Na poleđini navedenog rasporeda »Ordo...« dolazi natpis »De Atheismo«. Traktat »De Deo uno et Trino« siže do folije 129, gdje počinje ovako naslovljena rasprava: »Disputatio secunda de Deo Trino et uno«. Iza ovog traktata slijedi »Tractatus de Angelis«,

koji biva numeriran od 1 do 65, a od 65. stranice dalje teče traktat a da nije numeriran. Sadržaja nema ni sprijeda ni straga. Kao i prijašnji kodeks, tako i ovaj nosi žig: *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*. — Dvije su stvari u samom naslovu vrijedne pažnje. To je ponajprije naslov »De Atheismo«. Budući da je II vatikanski sabor o pitanjima ateizma donio nove poglede, vrijedilo bi ispitati nisu li oni možda na neki način prisutni bili u Paštrićevu poimanju ateizma. Za Sabor je, naime, karakteristično da dopušta da odgovornost za ateizam snose i teisti koji svojim moralnim, religijskim i nadalje socijalnim manjcima Boga više skrivaju nego otkrivaju. Stav Koncila je stav dijaloga s ateistima. Da li je Paštrić imao tu širinu, koja nije bila svojstvena njegovu vremenu? Dalja pažnje vrijedna pojedinost je ta, što Paštrić u jednom naslovu postavlja izraz »De Deo Trino« ispred izraza »De Deo uno«. Danas se, naime, uviđa u teologiji da treba više insistirati na trinitarnosti Boga kad se radi o strogo teološkom raspravljanju. Ovo su sve mali indiciji koji pozivlju na istraživanje Paštrića u svjetlu suvremene pokoncilске teologije.

Kodeks Borg. lat. 603, s dimenzijama 13×20, nosi naslov: »**II-De Iustitia primi hominis et statu innocentiae. De libero arbitrio et Gratia**«. Grada ovoga kodeksa organski se nadovezuje na građu kodeksa Borg. lat. 602. To se vidi i iz okolnosti da je ovaj označen s »I«, a ovaj s »II«. Drugom rukom je pripisano »Ex dono D. Io. Pastritii«. — Na listu ispred prve folije stoji: »**Tract. IV. De iustitia originali primi hominis**«.

Kodeks Borg. lat. 604, s dimenzijama 13,5×20,5 ima 573 folije. Nema ni naslovne stranice ni sadržaja. Na hrptu međutim stoji rimski broj »III«. On podsjeća da je ovaj kodeks u vezi s prethodna dva. Doista, po sadržaju se ovaj kodeks može povezati s prethodnim. Na hrptu iza broja »III« dolaze ovi natpisi:

VI. De peccatis

VII. De Iustificatione

VIII. De fide iustificante

IX. De merito et bonis operibus.

Svi ovi traktati zadiru u kontroverziju s protestantskom naukom o opravdanju i zasluži. Danas se ponovno ispituju Luterove postavke i katolička teologija ispravlja neka prijašnja gledišta na Lutera. U tom svjetlu je vrijedno pogledati učenja Paštrićeva. Da li je on naslonjen na Bellarmina ili je imao vlastitih prilaza problemima. Spomenut ću još da se na prvjoj stranici ovog kodeksa nalazi Paštrićev pripisak s imenima slušača iz 1698. godine, među kojima su i Dalmatinci. I ovaj kodeks nosi žig Zbora za širenje vjere.

Kodeks Borg. lat. 605, s dimenzijama 13×20 ima 747 stranica. Na hrptu stoji rimski broj »IV«, koji pokazuje da ovaj kodeks stoji u vezi s prijašnjim. Na hrptu i u kodeksu stoji naslov »**De Sacra Scriptura et de traditionibus**«. Kodeks je prilično oštećen, izjeden od crvi, osobito str. 529—537. Na zadnjem listu stoji pripisak: »1699. Ianuarii 2. Incepimus Tract. de Sacris Scripturis tradere iisdem discipulis«. Bila je to zadnja Paštrićeva profesorska godina.

Kodeks Borg. lat. 606, s dimenzijama 13×20 ima 519 folija. Na hrptu nosi broj »V«, koji ga povezuje s prijašnjim kodeksima. Na hrptu je i naslov »**De Incarnatione**«. Sadržaja doduše nema, ali naprijed se nalazi raspored građe.

U kodeksu Borg. lat. 473 dolaze razne Paštrićevom rukom pisane bilješke o teologiji (ff. 223—242; 261—263v; 269; 307—315).

U kodeksu Borg. lat. 471 nalazi se koncept s naslovom »**Compendium tractatum theologiae polemicæ (?)**« (ff. 181—190).

Spomenuti treba Paštrićevo djelce »**De censuris propositionum theologicis seu de qualificationibus theologicis propositionum**«. Paginacija je netočno provedena, no u kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke je rekonstruirana (Borg. lat. 473, ff. 297v—306v; 278—287v; 270—277).

Iz godine 1687. je Paštrićev koncept »**De natura theologiae synopsis**«. Slijede koncepti drugih radova: *De censuris theologicis seu qualificationibus propositionum. De sacra theologia. De qualificationibus seu censuris propositio-*

num damnabilium (Borg. lat. 471, ff. 47—50v; 57—114; 115—130v; 149—156; 159—180). Danas, kad se pojam teologije modificira, bilo bi zanimljivo utvrditi kako je Paštrić poimao bogoslovlje.

U originalu se sačuvao Paštrićev traktat »De Verbo Dei scripto« kojemu slijede traktati: De primi hominis statu. De peccato. De infallibilitate Ecclesiae (Borg. lat. 472, ff. 95—96; 155—182v; 183—247v; 323—326).

Paštrićevom rukom ispisani traktat »Haeresis Praedestinatorum(?) vel Praedestinatio« nosi nadnevak lipnja 1697 (Borg. lat. 471, ff. 9—41). U istom se kodeksu nalazi u konceptu tekst »Praemialia brevia ad theologiam polemicam« s oznakom godine 1669.

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi nadalje, traktat o Euharistiji (Borg. lat. 472, ff. 2—91v), zatim »Tractatus de iustificatione« (Borg. lat. 472, ff. 249—282), te »Tractatus de traditionibus seu de Verbo Dei tradito« (Borg. lat. 472, ff. 97—153v; 284—322).

U izvorniku se nalaze Paštrićevi traktati »De Baptismo. De Confirmatione De sacramentis. De natura theologiae« (Borg. lat. 473, ff. 1—10v; 18—37v; 38—65v; 66—78v; 81—200; 288—297v). U izvornom se konceptu nalaze Paštrićevi traktati »De natura theologiae polemicae. De fundamentis theologiae polemicae. De natura theologiae. De sacramentis. De beatitudine et de visione Dei« (Borg. lat. 471, ff. 5v—8v; 131—140; 141—143v; 229—231v; 241—242; 247—248).

U vezi s polemičkom teologijom valja još spomenuti razne bilješke rasute po kodeksu Borg. lat. 192, ff. 279—465 i tekst s naslovom »Summa theologiae polemicae« (Borg. lat. 471, ff. 1—5v).

Očito je da se Paštrić bavio gotovo svim disciplinama dogmatskog bogoslovlja. Paštrić se međutim nije zatvorio u svijet knjiga niti bio izvan teoloških strujanja i crkvenih gibanja svoga vremena. U Paštrićevoj se ostavštini nalaze tragovi njegovih zanimanja za janzenizam, kvijetizam, galikanizam.

21 — Janzenizam, kvijetizam, galikanizam...

Govoreći o Paštrićevoj korespondenciji istakao sam njegove veze s osobama angažiranim oko janzenističkog pitanja. Ovdje želim ukazati na Paštrićeva zanimanja za galikanizam i kvijetizam.

U Paštrićevoj su se ostavštini sačuvale bilješke u vezi s kvijetizmom (Borg. lat. 454, ff. 401—403).

U kodeksu Borg. lat. 16 nalazi se kratak spis u vezi sa skupštinom »galikanskog klera« iz godine 1682. te u vezi s djelom A. Charlasa »Tractatus de libertatibus Ecclesiae Gallicanae« (f. 1). — U izvorniku se nalaze Paštrićeve bilješke koje predstavljaju ispitivanje nekih spisa u vezi s Francuskom i s »galikanskim klerom«. Tu se nalaze i dva datuma: 6. prosinca 1691. i 2. siječnja 1692 (Borg. lat. 480, ff. 337—340). — Paštrić je svojom rukom ispisao »Risoluzioni prese dall' Assemblea (del Clero Gallicano del 1682) nelle sue ultime sessioni sopra le sei proposizioni della Sorbona« (Borg. lat. 454, ff. 396...).

22 — Ocjene bogoslovnih i drugih spisa

Ne radi se ovdje o ocjeni Paštrićevih bogoslovnih spisa; takvoj ocjeni treba da prethode monografije o pojedinim teološkim pitanjima kojima se Paštrić bavio. Ovdje se radi o Paštrićevim ocjenama spisa što su potekli iz pera drugih teologa.

Sigurno je da su neke Paštrićeve ocjene imale oficijelan značaj. Paštriću su neki spisi bili povjereni od crkvenih vlasti na ocjenu. Ima i takvih ocjena za koje nije jasno da li ih je Paštrić priredio po nalogu ili iz vlastite pobude.

Podrobnije bih se zaustavio na jednom primjeru koji pokazuje kako je Paštrić obavljao povjereni posao ocjenjivača. U kodeksu Bog. lat. 480 nalazi se spis bez naslova, pisan na omotu nekog pisma; počinje riječima: »A di 15 No-

vembre 1704 Monsignore Fabroni mi disse che me haurebbe dato un honore e peso in riveder (credo da parte della Congregazione di S. Officio) il Triodio de' Greci. E me lo mandò Lunedì 17 Nouembre» (f. 6). Paštrić, dakle, sasvim detaljno bilježi tko, kada i što mu je povjerio. Slijede opaske, uspoređivanja tekstova, grčki citati. Na f. 7 počinje novi koncept o istom predmetu: »A di del 17 (izjedeno od tinte) mi fu dato a riuedere per mano di Monsignore Fabroni Secretario di Propaganda Fide, e Consultore di S. Offitio, forse di ordine di quella Congregatione il libro Greco ecclesiastico in foglio detto(?) Triodio ristampato in Venezia da Nicolò Gl (nečitljivo) chi nel 1702 per ueder se ui sia stata mutatione da quelli errori che u' erano notati da Leone Allacci nel lib. 2 de libris ecclesiasticis Graecis già che Monsignore Tipaldi Arciuescouo di Fildelfia in Venezia presidente à Greci hauua stampato una parte del Triodi doue non ci erano le bestemmie de' Scismatici in essa.« Drugi je koncept manje personalan nego prvi, no bogatiji je podacima. Tu je najprije označeno tko je Mons. Fabroni, u kojem svojstvu vjerojatno povjerava Paštriću posao; precizirano je djelo o kojemu se radi, zadatak koji je Paštriću povjeren. Nedostaje, međutim, nadnevak. Paštrić je ostavio mjesta za nadnevak. To pokazuje da je Paštrića morao od dana kada mu je djelo bilo uručeno na provjeru dijeliti stanoviti vremenski razmak. Ove pojedinosti otkrivaju u Ivanu Paštriću osjećaj za preciznost i za upravo arhivsko dokumentiranje. To mu je možda zajedničko s bratom mu Jeronimom Paštrićem koji je bio arhivar Ilirskog zbora sv. Jeronima u Rimu, te poslije arhivar Časne nadbolnice sv. Jakoba (Venerabile archiospedale di San Giacomo) u Rimu (Borg. lat. 484, f. 329v—330). — Paštrić Ivan donosi dalje da je usporedio kako mu je povjereno: »Mà hauendo conferito passo con passo nelle pagine citate dall' Allatio, trouai esser affato gli stessi« (f. 7). Usporedio je za blude na koje je upozorio u prijašnjem izdanju Alacije i ustanovio da su ponovljene i u novom izdanju. Slijedi analiza tekstova, nižu se grčki tekstovi u poredbenim stupcima (f. 7—10v); zatim slijedi jedan list koji nosi naslov »In Triodion pag. 160« (f. 11—12). I jedna malenkost, na f. 9 Paštrić je nacrtao pero, bit će ono kojim je pisao. Treba još istaći da Mons. Fabroni (kasniji kardinal) nije tek kao praznu frazu izrekao da ovim podatkom iskazuje Paštriću čast. Time, naime, što je Paštriću povjereno da provjeri da li su u novom izdanju Triodona ponovljene zablude na koje je kod prijašnjeg izdanja bio upozorio Alacije, stavljen je Paštrić nekako uz bok čuvenog Grka Alacija. Zanimljivo je i to da taj posao nije bio povjeren kojemu Grku, a tih je moralo biti u Rimu, ako ne drugdje onda u Grčkom kolegiju. Paštrića je moralo preporučati savršeno poznavanje grčkoga jezika, poznavanje materije i napokon savjesnost.

Materije, što se tiče istočne crkve, tiču se također Paštrićeve opaske o djelu C. B. Catumysyritus: Vera utriusque ecclesiae sacramentorum concordia (Borg. lat. 473, ff. 257—260).

Sačuvao se također Paštrićev izvještaj o jednoj grčkoj knjizi koju je Mons. Fabroni poslao Paštriću, a u kojoj se nalazi odgovor Nektarija, grčkog patrijarha u Jeruzalemu, upućen jeruzalemskim franjevcima posebno fra Petru. Nadnevak je 23. kolovoza 1700 (Borg. lat. 483, ff. 435—441).

Ukazujemo na još neke Paštrićeve ocjene raznih djela, odnosno na njegove izvještaje i bilješke o raznim piscima i njihovim djelima.

U Borg. lat. 81, f. 1 nalazi se kratka bilješka o govorima opata Fabija Mancinfortia.

U Borg. lat. 483 (f. 358—387; 389—401) nalaze se Paštrićeve opaske na Schelestratea. Tu dolaze riječi: »In egregio tractatu D. Schelstrate De sensu Conc. Constant. Apologetico seu Prioris, aduersus Maimbourg haec innuere mihi visum est.« Tu se nalaze još neki materijali u vezi sa Schelestratom, a padaju u 1685, i u 1688—93. godinu.

Spominjemo bilješke uz djela Henrika de Noris (Borg. lat. 483, ff. 443—453); te bilješke uz djelo »Pardes rimmonim« što ga je napisao Moses Ben Iacob Cordovero Remak. (Borg. lat. 481, ff. 311—312, 334); kritičke opaske uz djelo

Grammatica Ebraica

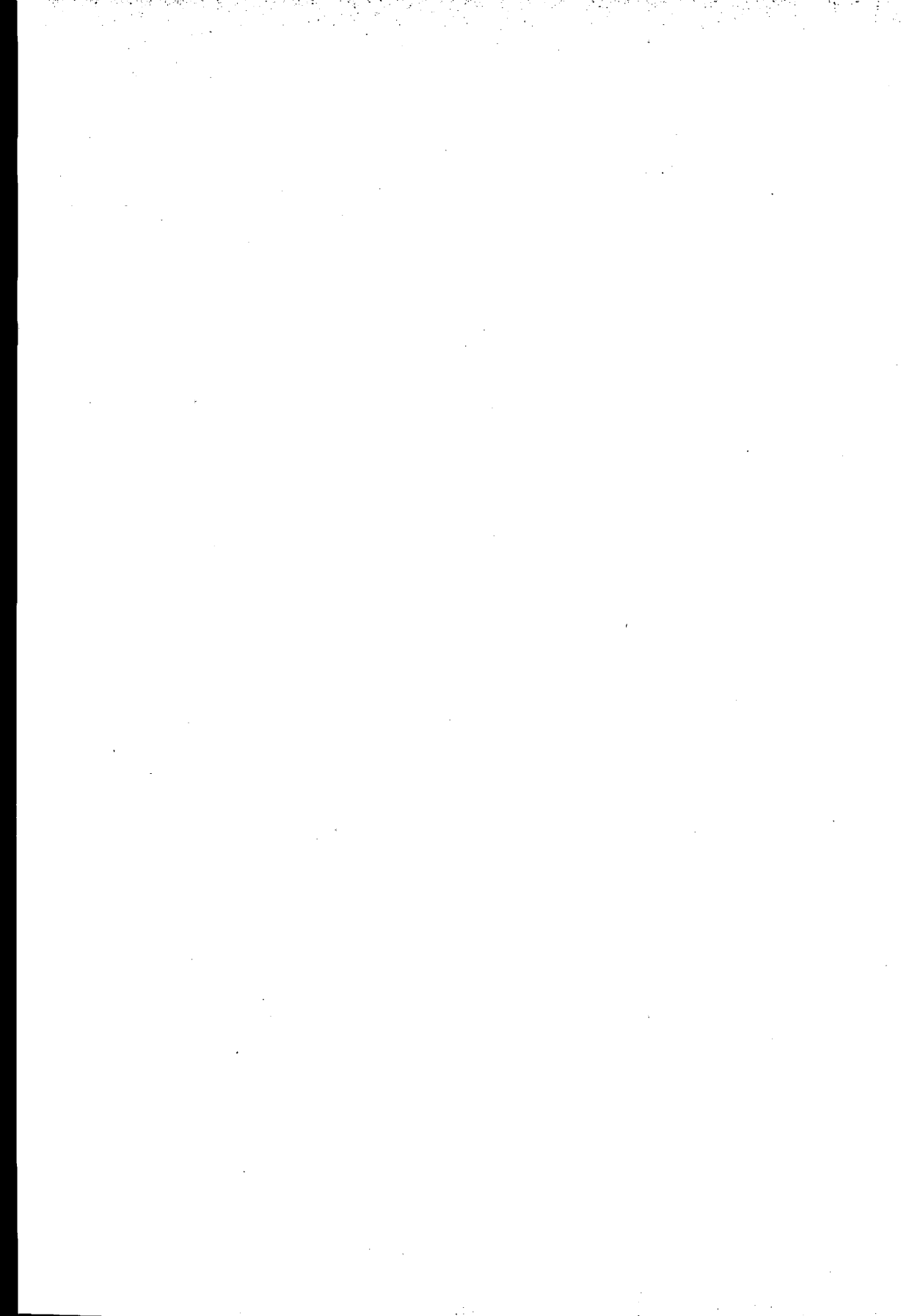
divisa

in due Parti

La Prima Parte serve per chi comincia, e lo conduce per via facile, e distinta, insegnando ciò che è necessario per legger, et imparare.

La Seconda Parte serve per li Maestri, e per chi si vuole perfezionare

Giovanni Pastricio Dalmatino di Spalato vedendo che Bellarmino nell'integrar la Teologia mass. delle controversie della Fede si formò à suo modo una Grammatica Ebr. per apprendere bene la lingua Ebraica necess. per la sacra Scrittura, anch'esso à modo suo hà voluto formarvi una Gram.^{ca} Ebr. quanto più facile poteva, cominciando dal 1655. quando andava Teologia, et in Ven.^{ta}

»Paragone della fede« što ga je napisao P. Loria (Borg. lat. 192, ff. 351—365). Upozoravamo na Paštrićeve opaske na djelo G. B. Piazza »Delle Opere pie di Roma« (Borg. lat. 474, ff. 1—4).

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi izvještaj o jednom djelu Aleksandra Povvieriusa od 4. travnja 1700 (Borg. lat. 483, f. 433); zatim izvještaj o djelu Bonaventure di Sant'Elia (Borg. lat. 483, f. 307). Paštrić je cenzurirao djelo spomenutog pisca »Synopsis oecumenicorum orientalium conciliorum«. Djelo je izašlo s otisnutom Paštrićevom cenzurom: »Posteriorem partem Synopseos Conciliorum Generalium Orientalium à Synodo quinta ad octavam, inclusive, scriptam ab Adm. Rev. P. Mag. Fr. Bonaventura S. Elia Panormitano legi, iubente Reverendissimo P. Magistro Sacr. Pal. Apost. Putebonello; et laudem quam in Priori Parte Auctor promeruit in hac non minuit sed potius auxit: Ex Urbano Collegio de Propaganda Fide hac die 24. Iulij 1687. Ioannes Pastricius Phil. ac Sacr. Theol. Doctor, ibidemque Theol. Polemicae Lector«. Nadalje su u Paštrićevoj ostavštini nalazi izvještaj o jednom djelu Deodata Nierszesovicz od 24. prosinca 1696. (Borg. lat. 483, ff. 430—431). U onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske knjižnice zabilježen je i slijedeći izvještaj iz Paštrićeve ostavštine: »Relazione sulle composizioni ebraiche eseguite dai PP. Agostiniani Egidio di S. Bonifacio, Fabiano di San Giuseppe, Simpliciano di S. Monica, Celestino di S. Giuseppe, Angelo Maria di San Bernardino, 8 luglio 1700« (Borg. lat. 482, ff. 508—514v).

23. — Biblijske znanosti, židovstvo i rabinizam

Vidno mjesto u Paštrićevim zanimanjima zauzimala su biblijska pitanja, kao i sporna pitanja između Židova, rabina i kršćana.⁶ Dosta se građe s tih područja nalazi u Paštrićevoj ostavštini. Treba spomenuti da je Karlo Imbonati, autor djela »Bibliotheca Latino-Hebraica« (Rim 1694) donio listu Paštrićevih radova s područja Biblije i židovstva⁷. Listu je sastavio na autorovu molbu sam Paštrić. Autograf liste našao sam u Borg. lat. 500, f. 290. Lista obuhvaća 70 Paštrićevih radova. Navodeći ovdje radove što se nalaze u Borgijinom [latinskom] fondu u Vatikanskoj knjižnici, upozoravamo na mjesto gdje je taj spis kod Imbonatija zabilježen. To su, makar ne uvijek i ne posve točno, činili i izrađivači onomastičke kartoteke rukopisa Vatikanske knjižnice.

Pokušao sam nekako po srodnosti razvrstati Paštrićeve radove s područja biblicistike i židovstva.

Najprije bilježimo radove koji se tiču **biblijskih jezika**.

U kodeksu Borg. lat. 482 nalaze se materijali u vezi s **hebrejskim pismom**, s transkripcijom orijentalnih i slavenskih alfabeta (ff. 399—429, 440—442, 445v—446, 450—458, 462—475, 482—496, 503, 505—507, 516—526, 528—529, 546). Možda se na te materijale odnosi Paštrićev podatak što dolazi u Imbonatijevoj listi pod br. 70: »**Alphabeta plurima linguarum, et Dialectorum, nempe Samaritanum, Hebraicum, Rabbinicum, Chaldaicum estranghelo, Nestorianum, Syriacum, Arabicum, Persicum, Turcicum, Graecum, Coptum, Armenum, Georgianum, Illyricum dictum Bucuiza, seu S. Hieronymi, et Chiuriliza, seu S. Cyrilli, et Gothicum, redacta ad Latinum Alphabetum.**«⁸

U kodeksu Borg. lat. 746, ff. 1—75 nalazi se Paštrićeva hebrejska gramatika: »Grammatica Ebraica diuisa in due Parti, La Prima Parte serue per chi

⁶ GOLUB, IVAN, *Ivan Paštrić, bibličar*, O 260. godišnjici smrti, Crkva u svijetu 3 (1968) br. 6, str. 89—90.

⁷ IMBONATUS, CAROLUS IOSEPH, *Mgn vhrb vlmhnh-Bibliotheca Latino-Hebraica sive de scriptoribus latinis, qui ex diuersis nationibus contra Iudaeos, vel de re Hebraica utcumque scripsere: additis Observationibus criticis, et Philologico-Historicis, quibus quae circa patriam, aetatem, vitae institutum, mortemque Auctorum consideranda veniunt, exponuntur*, Romae 1694. — Hebrejske tekstove prenosim u transkripciji i to nevakalskoj, jer je bez vokalskih znakova original.

⁸ N. dj., str. 127.

comincia, e lo conduce per uia facile, e distinta, insegnando ciò che è necessario per legger, et imparare. La Seconda Parte serue per li Maestri, e per chi si uuole perfettionare». Tu se nalaze razne bilješke u vezi s gramatikom. Bit će da se na ovu gramatiku odnosi Paštrićev podatak što dolazi u Imbonatija pod br. 68: »[Scripsi] Grammaticam Hebraicam cum faciliiori methodo ad eam addiscendam citius ab alijs distinea.«⁹ Moguće je, međutim, da se ovaj Paštrićev podatak odnosi na jedan drugi materijal Paštrićeve ostavštine koji je u onomastičkoj kartoteci rukopisa Vatikanske biblioteke zabilježen: »Modo facile d'apprender presto la lingua santa o Ebraica tanto col maestro quanto da se a chi avesse apertura d'intelletto« (Borg. lat. 478, ff. 15—119v).

U kodeksu Borg. lat. 478, ff. 120—139 nalaze se Paštrićeve opaske na Buxtrofijevu i Hottingerovu sirijsku i arapsku gramatiku. Možda se na to odnosi Paštrićev podatak u Imbonatija, br. 67: »**Additiones ad Manuale Buxtrofij**«. ¹⁰

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze i materijali u vezi s **vokalizacijom u hebrejskom jeziku**. To su ponajprije bilješke u vezi s rabinom Jonom (Iona rabinom di Saphet in Galilea) i njegovim traktatom o vokalskim hebrejskim znakovima (Borg. lat. 482, ff. 534—545). Tu se nalazi izvornik rabinova traktata na hebrejskom i ulomak u Paštrićevoj transkripciji. U Paštrića nadalje dolazi tekst o izvgoru hebrejskih glasova (Borg. lat. 481, ff. 243—243v).

Spominjemo i Paštrićeve bilješke u vezi s jednim **hebrejskim manuskriptom** što ga je Toma de Giuli poslao Paštriću (svibanj 1705), (Borg. lat. 483, ff. 187, 189—190).

Među bibličističkim materijalima Ivana Paštrića nalaze se i komentari pojedinim biblijskim knjigama, odnosno izabranim tekstovima. Tako npr. »Commentarius hebraicus in Proverbia Salomonis« (Borg. lat. 484, ff. 232—240). Na taj se komentar odnosi Paštrićev podatak u Imbonatijevoj listi (br. 52): »[Scripsi] **Pirvos sl mslī-Expositionem Libri Prouerborum Hebraicam iuxta mea meditata**«. ¹¹ U kodeksu Borg. lat. 481, ff. 192—193, 237 nalazi se komentar stiha »Vidimus stellam eius in oriente« (Mt. 2,2). Spomenimo još razne hebrejske bilješke kao i tumačenja raznih djela (Borg. lat. 483, ff. 168—169, 174—180, 182—186, 192—194, 197—198, 284—286, 301—330, 333v—357, 402—428, 432).

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze i rasprave o sasvim specijalnim pojedinostima iz Biblije, kao o čistim i nečistim životinjama u Bibliji (Borg. lat. 470, ff. 439—446). Taj je tekst, čini se, Paštrić imao pred očima kad je za Imbonatijevu listu kao deveti svoj rad po redu unio: »**De animalibus, et volatilibus quibuscumque in genere, et specie**, pro vt in textu Bibliorum continentur. Quenam ex ijs munda, quae tum immunda? et an haec differentia fuerit ante diluuium, vel ante legem in Sinai.« ¹²

Paštrić je u svojim dogmatskim zanimanjima bio oficijelno profesor polemičke teologije. I za njegova bibličistička zanimanja možda bismo mogli reći da su polemičke prirode. Pod »polemičkim« ne podrazumijevam drugo nego to da je Paštrić uzimao pojedina biblijska pitanja ne samo s kršćanske strane nego i sa židovske. Čini se da je Paštrića posebno zanimalo **židovstvo** kao praktičan i **rabinstvo** kao toeretičan tumač Biblije. Kako iz Imbonatijeve liste, gdje je sam Paštrić pobilježio svoje rukopisne radove iz područja bibličistike i židovstva, tako se i iz Paštrićeve ostavštine vidi kako je židovsko-kršćanska kontroverzija u vezi s Biblijom zauzimala vidno mjesto u Paštrićevim zanimanjima. Konkretno:

U kodeksu Borg. lat. 481, ff. 448—466, 472—477 riječ je o hebrejskim knjigama za kupovinu. Možda se radi o nabavci hebrejskih knjiga za Vatikansku knjižnicu. Paštrić je, naime, bio pisac hebrejskog jezika u toj knjižnici.

⁹ N. mj.

¹⁰ N. mj.

¹¹ N. dj., str. 126.

¹² N. dj., str. 124.

O službi i molitvi Židova u sinagogi kao i o knjigama iz kojih je napravljen izbor molitava Židova radi se u kodeksu Borg. lat. 480, ff. 85—103. Nije sigurno da li se na ovaj tekst odnosi Paštričev podatak iz Imbonatijeve liste (br. 6): **»Btikhnsivt, De Synagogis Iudaicis, earum ministris, officialibus, et actionibus, quae ibi sunt.«**¹³

Na dva mjesta i u kodeksu Borg. lat. 144, ff. 423—427v i u kodeksu Borg. lat. 484, ff. 145—154 riječ je o tome da »Božjih naredbi sadržanih u Mojsijevu zakonu nema 613 kako hoće sada židovstvo«. Očito se na te materijale odnosi Paštričev podatak iz Imbonatijeve liste što dolazi pod br. 1: **»Mevt htrh-De praeceptis legis Mosaicae ostendens quod non sint tri'g 613. vt indubitanter pro principio assumunt Iudaei.«**¹⁴

O Pashi Židova i kršćana riječ je u kodeksu Borg. lat. 480, ff. 36—37v. U Imbonatijevoj listi nalaze se navedene tri Paštričeve rasprave o Pashi, i ne znamo na koju se odnosi spomenuti tekst. Pod br. 14 dolazi rasprava: **»De Paschate Iudaico, quod celebrandum est à Iudaeis, diciturque: si psh hgdh distingui debere à festo Paschatis, nec tribui nocti 15. diei Nisàn, seu primi mensis, sed iuxta legis praescriptum, et Haebreorum obseruantiam nocti 14. diei Nisàn, esse prae omnibus aliis noctibus peculiarem, et ideò eam solam euitandam, et semper euitatam à Christianis, licèt in eundem diem 15. Nisàn festum Paschatis vtrorumque concurrat.«**¹⁵ Pod br. 15 bilježi nadalje Paštrić svoj rad: **»De Paschate Christi Domini Vltimo; Quod iuxta legem, et vnà cum alijs omnibus Iudaeis Hierosolimitanis illud celebrarit Dominus nocte praecedente ad diem feriae 6. in quem eo anno incidit dies festus Paschatis; et quod idem Paschatis primi in Aegypto celebrati tempus fuerit, ideò à Christo Domino exspectatum, vt sic finem illi imponeret, et aliud Pascha substitueret.«**¹⁶ Pod br. 16 pak dolazi Paštričeva rasprava o vremenu Pashe: **»De Paschatis exacto tempore. Non esse obligationem Christianis ad illud seruandum, sed Haebreis, qui tamen errarunt in eo, et errabunt; Christiani verò curant solùm de vniformitate, et de celebratione post verum tempus prò Iudaeis. Ideò Calendarium Gregorianum esse iure perpetuum, et non errare in regulis, nec errasse.«**¹⁷

U Paštričevoj se ostavštini nalaze bilješke »intorno al Machazor degli Ebrei« (Borg. lat. 149, ff. 87—94v). Zatim bilješke s Paštričevim raspravama sa Židovima, prijevodi s hebrejskog (Borg. lat. 478, ff. 1—14v, 139—148, 151—172, 182—194v, 229, 269—333, 343—348v). Bilješke u vezi sa Židovima nalaze se u kodeksu Borg. lat. 730, ff. 165v—166. Zanimljiv je spis »Dialogo tra il Cristiano e l'Ebreo sopra le 70 settimane di Daniele« (Borg. lat. 477, ff. 165—171).

U kodeksu Borg. lat. 500 na f. 167 dolazi lista: »Libri ebraici che si mandano à R. Abram Pesato.« Tu se nalaze: »1. Mikrà Ghedola, mkhr gdlh. Biblia grande con gli espositioni Rabbinici principali... 3. Toledo Adam mehariscba: tvldvt 'dm mhrsb', Generationi di Adamo dell'huomo dell'Hariscba. 4. Rabbot, rbvt. Copiose cioè Espositioni sul Pentateucho d'antichissimi Rabbini...«

Spomenimo još da se Paštrić zanimao i sasvim praktičnim pitanjima. U njegovoj ostavštini sačuvao se odgovor na sumnju da li se Židovka udata za Židova može po židovskim zakonima udati za drugoga, a da to muž ne zna, odnosno na to ne pristaje (Borg. lat. 480, ff. 329—336). Na spisu je nadnevak 16. rujna 1696.

Vrijedilo bi danas procijeniti Paštričev bibličistički i rabinistički rad. Tim više, što je prvu ocjenu dao sam Paštričev nekadanji učitelj znameniti hebrejista Bartolucci. Govoreći o ljudima grada Rima učenicima i vještima istočnim jezicima, posebno hebrejskom, kaže: »Među ovima smatramo da prvo mjesto drži Prejasni Muž Velečasni gospodin Ivan Paštrić, doktor teologije i profesor polemičkog bogoslovlja na Zavodu za širenje vjere, vrlo vješt hebrejskom jeziku

¹³ N. mj.

¹⁴ N. dj., str. 123.

¹⁵ N. dj., str. 124.

¹⁶ N. mj.

¹⁷ N. mj.

i vrlo podučen u čitanju Talmuda.¹⁸ Tako je pisao 1683. o Paštriću profesor Bartolucci u svom djelu »Bibliotheca magna rabbinica«. Što bi danas bibličistka kazala o Paštriću, bilo bi vrijedno znati.

Budući da je na II vatikanskom koncilu prema Židovima zauzet nov stav, pomirben i ekumeničan, bilo bi i s tog gledišta vrijedno razmotriti Paštrićeve stavove prema židovstvu; utvrditi, naime, da li se Paštrić uspio izdići nad svoje vrijeme obilježeno polemikom sa Židovima i anticipirati našem vremenu svojstven dijalog sa Židovima.

24. Orijentalna teologija

U Paštrićevoj se ostavštini nalaze tragovi njegovih zanimanja za pravoslavnu misao. Tako »De Gennadio olim Georgio Scholario diatriba« (Borg. lat. 477, ff. 72—74). Nadalje »Epitomae librorum III L. Allatii De perpetua consensione orientalis et occidentalis Ecclesiae« (Borg. lat. 478, ff. 173—181). U kodeksu Borg. lat. 480 nalaze se bilješke u vezi s raznim pravoslavnim piscima 17. stoljeća (ff. 61—65v).

25. »Akademija koncila«

Ivan Paštrić bio je jedan od osnivača »Akademije koncila« te njezin prvi i doživotni ravnatelj. Razumljivo je stoga da se u Paštrićevoj ostavštini nalaze brojni materijali u vezi s Akademijom. Svakako najprije treba spomenuti dva kodeksa koji sadrže isključivo građu što se odnosi na Akademiju. Kodeks Borg. lat. 501 ima na hrptu naslov: »Miscellanea, et Dissertationes Conciliorum in Prop. Fide et Collationes Accademicae Theol. Hist.-Can. Ioan. Pastritii. Tom. I«. Kodeks Borg. lat. 502 nosi isti naslov, a predstavlja tom II. Uz ove kodekse koji obuhvaćaju građu u vezi s Akademijom ima materijala o Akademiji rasutih i po drugim kodeksima (Borg. lat. 480, ff. 134—223v; Borg. lat. 482, ff. 1—169, 174—393, 397; Borg. lat. 484, ff. 157—231; Borg. lat. 60, ff. 1—320).

26. Bilješke u vezi s predavanjima i slušačima

Kao profesor Paštrić je ostavio iza sebe nešto bilježaka u vezi s predavanjima i nekoliko popisa svojih slušača. Tako je, npr., napisao Paštrić, profesor kontroverzija, »Instrukcije za jednog profesora kontroverzija« (Borg. lat. 471, ff. 191—192v). Sačuvao se i koncept teza polemičke teologije iz Paštrićeva pera (Borg. lat. 471, ff. 213—221). Ovdje ne spominjemo tekstove Paštrićevih predavanja koje smo naveli govoreći o Paštrićevim bogoslovnim spisima.

Sačuvali su se također popisi studenata Urbanova zavoda, na kojem je Paštrić predavao, i bilješke o tečajevima predavanja iz vremena 1678—1694. (Borg. lat. 471, ff. 252—283v). Na drugoj stranici kodeksa Borg. lat. 604, koji inače sadrži tekstove traktata što ih je Paštrić predavao, nalazi se popis slušača iz 1698, među kojima su i Dalmatinci. Ovi popisi slušača dragocjeni su za utvrđivanje koji su ljudi izišli iz Paštrićeve škole. Paštrićev đak bio je Prosper Lambertini, kasniji papa Benedikt XIV. Krsto Pejkić bio je također Paštrićev učenik, pa Vicko Zmajević.

U Paštrićevoj se ostavštini nalazi još raznih bilježaka u vezi s tiskom, s Vatikanskom knjižnicom, s pripremanjem Paštrićevog djela »Patene argenteae mysticae« tiskanog 1706¹⁹, bilješke o Ilirskom kolegiju u Loretu, o Zboru sv. Jeronima u Rimu i o raznim drugim predmetima.

¹⁸ BARTOLOCCIIUS, IULIUS, *Bibliotheca magna rabbinica, De scriptoribus et scriptis Hebraicis, ordine Alphabetico Hebraicè et Latinè digestis, Volumen III, Romae 1683, str. 750.*

¹⁹ PASTRITIUS, IOANNES, *Patene argenteae mysticae, Roma 1706.*

Résumé

L' HÉRITAGE DE MANUSCRITS DE IVAN PAŠTRIC DANS LA BIBLIOTHÈQUE DE VATICAN

Ivan Paštrić (en latin PASTRITIUS) est né en 1636. A l'âge de huit ans il quitte Split et part pour Venise chez son frère aîné Jérôme, prêtre. Celui-ci lui donna la possibilité d'apprendre la langue hébraïque. Y ayant fait des progrès, Ivan est envoyé au Collège des Neophytes à Rome (1648) pour perfectionner la connaissance de cette langue. Son professeur était Guiglio Bartolucci, auteur de la fameuse «*Bibliotheca magna rabbinica*» (Rome, 1675—83), l'oeuvre dont Paštrić était plus tard censeur. Il succéda à Bartolucci dans la Bibliothèque de Vatican en tant que préfet de la section hébraïque. Paštrić a étudié la théologie et la langue grecque dans le Collège Grec de S. Athanase à Rome. Ayant obtenu le doctorat de philosophie et de théologie il est ordonné prêtre et devient professeur au Collège d'Urbain pour la propagation de la foi. De 1669 à 1700 il est titulaire de cette chaire éminent: la théologie polémique ou la dogmatique. En même temps il est actif aussi dans les autres champs. En 1671 il fonde avec les savants et les hommes illustres de Rome (Jean Ciampini, Jean-Marie Albani, plus tard le pape Clément XI, et les autres) l'Académie des Conciles où l'on a étudié les conciles ecclésiastiques du point de vue historique, théologique et juridique. Il a travaillé aussi sur l'édition du bréviaire glagolitique (paru à Rome en 1688) et du missel glagolitique (publié aussi à Rome en 1706). En 1706 Paštrić publie son oeuvre «*Patenae argenteae mysticae*». Quelques autres travaux de Paštrić ont été publiés dans le cadre des oeuvres des autres écrivains.

Peu après la fondation de l'Académie Arcadia (née du cercle de la reine Christine) Paštrić devient son membre (1691). En académicien il est entré dans le mouvement littéraire qui luttait pour corriger le goût littéraire déformé et corrompu par le baroque. Paštrić passa les deux derniers ans de sa vie en président de la Congrégation de s. Jérôme à Rome où il mourut le 20 mars 1708.

Il laissa après sa mort un riche héritage de manuscrits. Dans l'étude on parle d'une partie de cet héritage, à savoir celle qui se trouve dans la Bibliothèque de Vatican au Fondo Borgiano Latino. Dans ce fonds il y a 75 manuscrits avec les matériaux concernant I. Paštrić. Voici la liste des «*codices*»: Borg. lat. 16, Borg. lat. 60, Borg. lat. 62, Borg. lat. 81, Borg. lat. 93—95, Borg. lat. 144, Borg. lat. 149, Borg. lat. 191—192, Borg. lat. 217, Borg. lat. 392, Borg. lat. 454, Borg. lat. 470—478, Borg. lat. 480—484, Borg. lat. 493, Borg. lat. 495—503, Borg. lat. 507, Borg. lat. 565, Borg. lat. 593—594, Borg. lat. 602—606, Borg. lat. 611, Borg. lat. 730—757.

Les matériaux y contenus sont hétérogènes et rangés (dans l'étude) selon les groupes suivants: confirmations, documents, déclarations, poésies dédiées à I. Paštrić, copies, traductions, bibliophilie, lettres, philosophie, mathématiques, politique, droit, poésie, épigrammes et épitaphes, discours et sermons, philologie, liturgique, matériaux concernant le travail de Paštrić sur les livres glagolitiques, écrits spirituels, dogmatique, notices sur le gallicanisme, appréciations des écrits théologiques, biblica, hébraïsme et rabbinisme, théologie orientale, matériaux concernant l'Académie des conciles, notes concernant les conférences et les auditeurs de Paštrić.

Par cette information globale nous avons voulu renseigner les spécialistes des disciplines différentes sur le matériaux concernant leur domaine dans l'espoir d'animer les recherches spécialisées des manuscrits de Paštrić.